

JURIDISKA INSTITUTIONEN
Stockholms universitet

Den digitala arvsrätten

- när avlidna personer lever vidare

Emma Lundin

Examensarbete i *arvsrätt*, 30 hp
Examinator: Theddo Rother-Schirren
Stockholm, Hötterminen 2015



Stockholms
universitet

Sammanfattning

Denna uppsats berör de aspekter av arvsrätten som ännu inte är lagstiftade – de digitala. Uppsatsen utreder i huvudsak tre frågor; huruvida digitala tillgångar är ett tillämpligt begrepp, vad som gäller för olika sociala medier efter någon har avlidit samt om dessa aspekter av arvsrätten finns inom amerikansk eller EU-rätt. Dessa frågor används för att försöka fastställa den gällande rätten inom området digital arvsrätt.

Det juridiska materialutbudet kan te sig något begränsat, detta med anledning av den icke-existerande lagstiftningen. Utöver det har frågan ännu inte prövats i domstol. Utredningen berör därför även källor som inte har någon direkt juridisk koppling. Ett juridiskt filter har dock försökts användas för att uppsatsen ändå ska vara tillämplig för juridiska frågor.

Slutledningsvis konstateras att det är nödvändigt med tydligare riktlinjer inom området. Det är fortfarande ett obeprövat område, men det är frågor som berör större delen av det svenska folket och det är bara en tidsfråga till problemen hopas sig även hos de svenska domstolarna.

Innehållsförteckning

1. Ämnesval och diverse metoder	5
1.1. Inledning	5
1.2. Examensarbetets upplägg	6
1.2.1. Syfte och frågeställningar	6
1.2.2. Det digitala arvet efter Anders Andersson	6
1.3. Särskilt om metodologiska överväganden	6
1.3.1. Metoder	6
1.3.2. Rättsdogmatisk metod	6
1.3.3. Rättsanalytisk metod	7
1.3.4. Empiriskt inslag	8
1.3.5. Undersökning av utländsk rätt	8
1.3.6. IT-tekniskt inslag	9
1.4. Avgränsningar	9
1.5. Disposition	10
2. Historik och gällande rätt i allmänhet	11
2.1. Inledning	11
2.2. Arvsrätten i Sverige	11
2.2.1. Lag om arv	11
2.2.2. Innan ärvdabalken	11
2.2.3. Efter ärvdabalken	12
2.2.3.1. Ärvdabalkens införande	12
2.2.3.2. Sammanfattning av gällande rätt	12
2.2.4. Internationella arv	13
2.3. Arvsrätten inom Europeisk unionen	14
2.3.1. Europeiska unionen	14
2.3.2. Innan uppkomsten av arvsförordningen	14
2.3.3. Efter uppkomsten av arvsförordningen	15
2.3.4. Rättigheter	15
2.4. Arvsrätten i USA	16
2.4.1. Det amerikanska systemet	16
2.4.2. Community property-stater	16
2.4.3. Common law-stater	17
2.4.4. Bröstarvingars rätt till arv	17
2.4.5. Amerikansk och svensk rätt – likheter och skillnader	17

3. En internationell utblick	19
3.1. Inledning	19
3.2. Analys av EU-rätt	19
3.2.1. Arvsförordningen	19
3.2.2. Behörig domstol och lagval	19
3.2.3. Europeiskt arvsintyg	20
3.3. Analys av amerikansk rätt	21
3.3.1. Digitalt arv	21
3.3.2. Digital Estate Plan	21
3.3.3. Gällande rätt utan digital estate plan	21
3.4. Vägledning i andra rättsordningar	22
4. Digitala tillgångar	24
4.1. Inledning	24
4.2. Vad är tillgångar?	25
4.3. Monetärt värde	25
4.3.1. Digital valuta, internetkasinon och online-spel	25
4.3.2. Bitcoin	25
4.3.2.1. Definition	25
4.3.2.2. Möjlighet till arv?	26
4.3.2.3. Anders innehav av bitcoin	27
4.3.3. Internetkasinon	27
4.3.3.1. Internetkasinon och det svenska folket	27
4.3.3.2. Tillvägagångssätt för att bli medlem	28
4.3.3.3. Avslutande av konto	28
4.3.3.4. Anders spelande	29
4.3.3.5. Slutsats	29
4.3.4. Online-spel	30
4.3.4.1. Counter-Strike	30
4.3.4.2. Anders spelande	30
4.3.5. Sammanfattande diskussion	31
4.4. Affektionsvärde	31
4.4.1. Definition	31
4.4.2. Fotografier	32
4.4.2.1. Anders föräldrars bröllopsfoto	32
4.4.2.2. Digitala kopior	32

4.4.2.3. <i>Framtida värde</i>	33
4.4.3. Texter	33
4.4.3.1. <i>Anders texter</i>	33
4.4.3.2. <i>Andra texter med affektionsvärde</i>	33
4.4.4. Slutsats	34
4.5. Slutsats	34
5. Sociala medier	35
5.1. Inledning	35
5.2. Att försvinna från internet	36
5.2.1. Minskning av digitalt arv under livstiden	36
5.2.2. Sammanfattning av Google-målet	36
5.2.3. Googles åtgärder	37
5.2.3.1. <i>Blockering av sökträffar</i>	37
5.2.3.2. <i>Anders tidigare skuld</i>	38
5.2.4. Slutsats gällande Google-målet	38
5.2.5. Googles tjänster	39
5.2.5.1. <i>E-mailtjänster inklusive Microsoft</i>	39
5.2.5.2. <i>Anders e-mailkonto</i>	39
5.3. Facebook	39
5.3.1. Facebook i Sverige	39
5.3.2. Användarvillkor	40
5.3.2.1. <i>Innan döden</i>	40
5.3.2.2. <i>Efter döden</i>	41
5.3.3. Anders Facebook-konto	41
5.4. Instagram	42
5.4.1. Instagram i Sverige	42
5.4.2. Användarvillkor	42
5.4.3. Anders Instagram-konto	43
5.5. Twitter	43
5.5.1. Twitter i Sverige	43
5.5.2. Användarvillkor	43
5.5.3. Anders Twitter-konto	44
5.6. Slutsats	45
6. Avslutande tankar och slutsatser	47
6.1. Inledning	47

6.2. De uppställda frågorna	47
6.2.1. Sammanfattning	47
6.2.2. De digitala tillgångarna	47
6.2.3. Sociala medier	47
6.2.4. Andra rättsordningar	48
6.2.5. Det digitala arvet efter Anders	49
6.3. Åtgärder	50
Källförteckning	51

1. Ämnesval och diverse metoder

1.1. Inledning

Många filosofer har begrundat frågan vad meningen med livet är, men ingen har kommit fram till ett svar. Vissa personer, mer negativa, försöker vrida det till att meningen med livet är att dö. Måhända en väldigt mörk och dyster syn på livet, men att dö är oundvikligt. Ett utvecklat och tydligt rättssystem vid dödsfall därmed av yttersta vikt. När någon avlider efterlämnar denne i de flesta fall flertalet fysiska tillgångar – något som rättsväsendet kan hantera. Det finns även mer abstrakta tillgångar, såsom upphovsrätt och framtida utdelningar från denna. Dessa är mer komplicerade, men inte främmande för rättssystemet även om det ibland uppstår problem, ett exempel är Stieg Larssons bortgång och den stora påföljande arvstvisten. På senare år har dock en annan typ av tillgångar uppstått – de digitala. Privata bilder och tankar laddas upp på olika sociala medier, online-spel har skapat en marknad för föremål i spelen och det finns till och med en digital valuta.

Internet har i många fall underlättat vår syn på samhället. Det är lättare att kontrollera vart man är på väg genom kartor, se när nästa tunnelbana avgår eller hitta information snabbt. Skatteverket har också tagit till sig det digitala vid deklarationer. Gemene man har idag oändligt många inlogningar till olika hemsidor, många är uppkopplade till sociala medier och har elektronisk legitimation. Vad händer då när någon avlider? Rättssamhället har inte hunnit med i utvecklingen, vilket lägger allt arbete på dödsbodelägarna – vilka inte alla dödsbon har. Vad kan göras för att minska mängden data, framför allt av det personliga slaget, som kommer finnas när allt fler uppkopplade personer avlider? Detta är vad jag planerar att undersöka, ett annorlunda ämne som resulterar i en annorlunda uppsats.

1.2. Examensarbetets upplägg

1.2.1. Syfte och frågeställningar

Syftet med uppsatsen är att identifiera problemen med digital arvsrätt och försöka finna lösningar. Med digital arvsrätt menas de uppställda problemen, även om den helt korrekta definitionen skulle kunna vara arvsrätt i digitala medier. Området är outforskat och lämnar många frågor öppna. För att försöka uppfylla syftet har jag försökt formulera en huvudfråga med tillhörande underfrågor.

Vad är gällande rätt inom området digital arvsrätt?

1. Hur omfattade är så kallade digitala tillgångar och kan de överhuvudtaget definieras?
2. Hur ska arvet som finns på sociala medier hanteras?
3. Finns vägledning att finna i andra rättsordningar?

1.2.2. Det digitala arvet efter Anders Andersson

Som ett återkommande exempel i denna uppsats kommer vi följa den nyligen avlidne Anders Andersson, en mycket IT-tekniskt intresserad man, och hans familj Britta, Carl och Doris när de försöker reda ut hur de ska agera för att minimera och hantera Anders digitala arv. Anders var – utöver sitt stora intresse för den digitala världen – intresserad av politik, litteratur och historia, något som reflekterades i hans användande av sociala medier.

1.3. Särskilt om metodologiska överväganden

1.3.1. Metoder

Området digital arvsrätt är i dagsläget outforskat och det saknas svar på de flesta frågor. Därför krävs flertalet metoder för att belysa problemen ur olika vinklar och försöka hitta svar istället för att bara fastställa att det krävs en förändring.

1.3.2. Rättsdogmatisk metod

Arvsrätten är ett juridiskt område med många specifika regler, såsom den legala arvsordningen och formkraven för testamente. Dock bör det tilläggas att den rättsdogmatiska metoden ofta utgår från de klassiska juridiska rättskällorna – doktrin, förarbeten, författningar och praxis. Dessa kommer i första hand användas, men i de fall där det helt saknas

svar kommer litteratur inhämtas från andra områden. Slutsatserna kommer dock dras på juridisk basis.

Huvudfrågan för denna uppsats är att försöka besvara vad gällande rätt är inom området digital arvsrätt, varför den rättsdogmatiska metoden är outhärlig. Metoden inkluderar även en systematisering av rätten för att på så sätt identifiera samband, likheter och principer.¹

Som material kommer ärvdabalken (1958:637) [cit. ÄB] användas för att kunna referera de nuvarande bestämmelserna till de problem som den digitala arvsrätten innebär. Förarbetena till denna är dock i huvudsak från år 1928 – en tid långt före det digitaliserade samhället. Med detta i beaktande kommer därför lagtextens betydelse vara av större vikt, förarbetena kommer inte kunna ge någon vägledning. Lagtexten kan däremot undersökas för att se om det finns ett tolkningsutrymme för att kunna inkludera även digitala arv.

Uppsatsen kommer även fokusera på Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 650/2012 av den 4 juli 2012 om behörighet, tillämplig lag, erkännande och verkställighet av domar samt godkännande och verkställighet av officiella handlingar i samband med arv och om inrättandet av ett europeiskt arvsintyg [cit. arvsförordningen] för att se om det finns någon vägledning i den moderna EU-förordningen. Även Europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna [cit. EKMR], som räknas till lag både inom Sverige och EU. Detta för att belysa de rättigheter som kan tillkomma ett dödsbo, efterlevande personer, det företag vars internetsida frågan rör samt övriga internetanvändare. Ett fåtal rättsfall, både på nationell och EU-nivå, belyser delar av problematiken, varför dessa används i ett klarläggande syfte.

1.3.3. Rättsanalytisk metod

Gällande rätt är ännu inte fastställd, något som författaren hoppas utreda genom ovan nämnd metod. För att detta ska kunna utredas krävs ett bredare perspektiv av källor som kan analyseras med ett juridiskt filter. Även arvsrätten i Sverige kräver en analys, vilket

¹ Sandgren, Claes, *Rättsvetenskap för uppsatsförfattare*, 3:1 u, Norstedts Juridik AB, Poland, 2015, s. 45 ff.

inte den rättsdogmatiska metoden öppnar för. De klassiska juridiska källorna saknar närmare information om den digitala arvsrätten, varför de ska analyseras och undersökas om en eventuell omtolkning kan ske.

Utöver analys av rättskällor kommer även avtal och villkor till olika internetjänster att analyseras. På så sätt önskas en bild framträda där det visas vad som gäller för respektive internetjänst och om denna information kan strida mot enskilda personers rättigheter.

1.3.4. Empiriskt inslag

Det empiriska inslaget följer främst av undersökningen av sociala medier. Genom statistik kan det visas i vilken utsträckning sociala medier används i Sverige och av vilka åldersgrupper. Även om människor kan dö oavsett ålder ökar risken ju äldre man blir och genom att se vilka åldersgrupper som tillämpar sociala medier kan det undersökas hur snart det kommer bli aktuellt med ordentlig lagstiftning inom området. Metoden kommer även tillämpas vid undersökningen av digitala tillgångar, främst sådant som ännu inte är uppmärksammat av juridiska texter. Det finns även en viss empirism i valet av vissa källor som används för att hitta exempelreferenser.

Med frågor som inbegriper element utöver den traditionella juridiken krävs ytterligare material än det klassiska juridiska. För att lättare förstå hur samhället och internet påverkar varandra används artiklar i diverse tidningar för att kunna få en faktabakgrund till problemen. Även mindre traditionella tidningar kommer användas för att belysa de delar som inte uppmärksammas i de större tidningarna. I första hand försöker Dagens Nyheter och Svenska Dagbladet användas, detta eftersom dessa morgontidningar har gamla anor i Sverige och därmed torde ha hög trovärdighet. Dock inkluderar inte dessa tidningar all information som finns att tillgå. För att ändå kunna tillgå material har sökningen utökats, dock används dessa mindre tillförlitliga tidningar mer som exempel snarare än som faktiska källor.

1.3.5. Undersökning av utländsk rätt

För att få ett ordentligt svar på frågan om andra länder har mer utvecklade rättssystem inom den digitala arvsrätten krävs en jämförande studie mellan svensk och utländsk rätt. Framför allt kommer den amerikanska rätten att diskuteras, detta för att denna rättsord-

ning har i viss mån har belyst problemen med den digitala arvsrätten. Denna metod tillämpas för att analysera problemen som kan vara globala genom internet. Genom att försöka erinra en enhetlig definition av begrepp som digital arvsrätt kan det lättare demonstreras de brister som finns inom den svenska rätten. Dock innebär det alltid svårigheter att översätta begrepp från en rättsordning till en annan. Detta bör göras med försiktighet och endast utföras vid exakta likheter.

Utöver amerikansk rätt kommer EU-rätten att belysas. Anledningen till det är för att den har stor inverkan på svensk rätt. Den amerikanska rätten kan te sig främmande jämfört med svensk juridik, men denna kommer studeras eftersom de utvalda sociala medierna har amerikanska grundare och därmed har avtal baserade på amerikansk rätt, det vill säga ett common law-system.

1.3.6. IT-tekniskt inslag

Utöver arvsrätten faller denna uppsats naturligt in under rättsinformatik genom det digitala perspektivet. Dock räcker inte heller rättskällorna inom detta område till för att täcka problemen som uppstår, varför än mer IT-tekniska källor måste beaktas. Detta inkluderar exempelvis artiklar om IT-tekniska fenomen som molntjänster. Vad detta är kan inte anses som allmän kunskap, varför sådana källor behövs för att förtydliga ett område som gemene man kanske inte har full kunskap om. Problemet med detta blir värderingen av materialet. Vid värdering av traditionella rättskällor är det lättare att värdera vilka källor som har ett rättsvärde, här blir värderingen mer godtycklig.

1.4. Avgränsningar

Detta ämne kan tänkas vara smalt, eftersom det är ett nytt område, men det finns mycket att ta i beaktande. Uppsatsen kommer att beröra de frågeställningar som har ställts upp, men inte ta upp hur digitaliseringen kan underlätta arvsrätten i praktiken, vilket kan jämföras med hur Skatteverket har förenklat deklarereringen genom att erbjuda flertalet möjligheter digitalt.

När det gäller att beröra digitala tillgångar kommer tre olika aspekter tas upp; digital valuta, internetkasinon samt online-spel. Den digitala valutan som kommer diskuteras är

bitcoin, detta för att det är den mest väletablerade valutan och för att den har blivit diskuterad i flertalet rättsfall samt hos Skatteverket. Av internetkasinon har tre stycken valts ut, LeoVegas, Vera&John och Unibet. Anledningen till att just dessa valdes ut är att de låg i topp på en hemsida om internetkasinon.² Det online-spel som kommer diskuteras är Counter-strike [cit. CS], detta för att det numera är ett väletablerat spel med många spelare. Det släpptes år 1999 och har över nio miljoner unika spelare varje månad.³ Personer kan även bli professionella spelare inom CS som tjänar både grundlön och har chans till prispengar.⁴

I frågan om sociala medier kommer endast Facebook, Instagram och Twitter att diskuteras. Detta för att antalet sociala medier ökar i stort sett varje dag, men dessa tre är numera så pass etablerade och det som laddas upp är ofta av personlig karaktär. När det häfter hänvisas till sociala medier är det dessa som syftas till.

För att begränsa mängden rättssystem att undersöka kommer det globala perspektivet endast belysa EU och dess länder samt amerikansk rätt, detta för att få två olika rättssystem (civil och common law).

1.5. Disposition

Uppsatsen kommer inledas med ett kapitel om arvsrätten i Sverige, EU och USA. Den svenska rätten kommer diskuteras hur den har utvecklats de senaste åren och hur EU:s nya arvsförordning kommer att påverka den (2). EU-rätten och den amerikanska rätten kommer redogöras för, varefter ett kapitel tillägnas åt analysering av dessa rättsordningar (3). Därefter kommer de olika typerna av tillgångar att redogöras för, med fokus på de mer digitala typerna (4). En utredning av sociala medier och dess villkor efterföljer (5). Avslutningsvis följer de slutsatser som kan dras i samband med de uppställda frågorna (6).

² Onlinekasino.se, *Kasino-topplista*, <http://www.onlinekasino.se/> (hämtad 2015-09-17).

³ Counter-Strike, *About CS:GO*, <http://blog.counter-strike.net/index.php/about/> (hämtad 2015-09-23).

⁴ Mål nr. B 73-13 Malmö tingsrätt 2015-11-06.

2. Historik och gällande rätt i allmänhet

2.1. Inledning

Det kan anses som överflödigt att utblicka över det historiska perspektivet när uppsatsens ämne berör en mer modern sida av arvsrätten. Dock krävs en historisk tillbakablick för att till fullo tillgodogöra sig utvecklingen av arvsrätten och kunna reflektera över hur snart vi kan förvänta oss en förändring. På så sätt kan även likheter och skillnader påvisas mellan de olika rättssystemen för att därmed öka förståelsen för de bakomliggande principer som de respektive samhällen har när det gäller hantering av arv.

2.2. Arvsrätten i Sverige

2.2.1. Lag om arv

Den huvudsakliga lagen som tillämpas vid arv är idag ÄB. Som SFS-numret indikerar skedde den senaste stora förändringen år 1958,⁵ snart sextio år sedan. Att mycket har förändrats i samhället är knappast något att ifrågasätta, inte minst ur ett digitalt perspektiv. Finns det, med detta i åtanke, ens någon möjlighet att kunna göra en analys om den digitala arvsrätten eller finns det vägledning att hitta i den tidigare rätten och hur den tillämpades i dåtidens samhälle?

2.2.2. Innan ärvdabalken

De allra första svenska lagarna som berörde arv var Göta- och Svealagarna. Götalagarna tillämpade gradualprincipen, den första i arvsordningen tog hela arvet. Svealagarna tillämpade istället parentelprincipen, flera personer i samma parentel, eller arvsklass som är det ord som används idag, delade på arvet. Denna princip tillämpas än idag, medan

⁵ Brattström, Margareta/Singer, Anna, *Rätt arv*, 4 u., Iustus Förlag AB, Uppsala, 2015, s. 16.

gradualprincipen numera är obsolet. I landslagarna blandades dessa två principer och gav män rätt till två tredjedelar av arvet, medan kvinnor endast hade rätt till en tredjedel.⁶

År 1734 upprättades giftorättsbalken, varefter den första ärvdabalken följde.⁷ I denna begränsades arvsrätten i nedstigande led, vilket resulterade i att mer avlägsna släktingar blev berättigade till arv – vid avsaknad av nära släktingar det vill säga. Däremot blev arvsrätten för barn födda utom äktenskap begränsad. Detta hade sin grund i kyrkans ordning år 1731, där lysning och vigsel krävdes för att ett äktenskap skulle bli giltigt, det kunde då lättare bokföras vilka barn som fötts utanför äktenskapet.⁸

Den första ärvdabalken, från år 1734, ändrades steg för steg mot en ny lagstiftning och ersattes så småningom av lagen om arv (arvslagen) år 1928, lagen om testamente (testamentslagen) och lagen om arvsavtal år 1930 samt lagen om boutredning och arvskifte (boutredningslagen) år 1933.⁹ Dessa lagar har influerat ÄB till så stor del att det är förarbetena till dessa som tillämpas.¹⁰

2.2.3. Efter ärvdabalken

2.2.2.1. Ärvdabalkens införande

ÄB utfärdades officiellt den 12 december 1958. Efter dess har vissa ändringar tillförts för att modernisera lagstiftningen, den största förändringen i samband med införandet av äktenskapsbalken (1987:230) [cit. ÄktB] år 1987.¹¹

2.2.2.2. Sammanfattning av gällande rätt

De huvudprinciper som nu finns inom arvsrätten är parentelprincipen, istadarätten och stirpalgrundsatsen.¹² Inom svensk rätt har tre arvsklasser arvsrätt. Första arvsklassen är avkomlingar, andra föräldrar och tredje mor- och farföräldrar. För att andra arvsklassen ska ärva krävs att det inte finns någon i första arvsklassen, för tredje arvsklassen krävs att

⁶ Brattström, M./Singer, A., a.a., s. 19 med hänvisning till Hafström, *Den svenska familjerättens historia*, 9 u., 1974.

⁷ Saldeen, Åke, *Arvsrätt – en lärobok om arv, boutredning och arvskifte*, 2 u., Iustus Förlag AB, Uppsala 2001, s. 13.

⁸ Brattström, M./Singer, A., a.a., s. 19 f.

⁹ Saldeen, Å., a.a., s. 13.

¹⁰ Walin, Gösta/Lind, Göran, *Kommentar till ärvdabalken I*, 6 u., Norstedts Juridik, Zeteo, 2014, *Inledning*.

¹¹ Walin, G./Lind, G., a.a., *Inledning*.

¹² Brattström, M./Singer, A., a.a., s. 31 ff.

både första och andra arvsklassen är uttömda, *successio ordinum*. Istadarätten ger avkomlingar rätt att träda i avlidens ställe vid rätt till arv. Stirpalgrundsatsen innebär att varje gren inom arvsklassen ska ta lika stor del av arvet – till skillnad från landslagarna som nämnts tidigare där män hade rätt till större arv än kvinnor. Dessa principer kan utläsas i 2 kap. 1 § ÄB. Till dessa arvsklasser tillkommer även makes arvsrätt, vilken beskrivs närmare i 3 kap. ÄB – som till stor del förändrades år 1987. Make har inte bara rätt till bodelning, utan även till arv av enskild egendom före gemensamma barn,¹³ dock med fri förfoganderätt istället för full äganderätt som övriga arvingar tilldelas egendomen.¹⁴ För den efterlevande maken är skillnaden, i realiteten, liten mellan egendom ärvd med fri förfoganderätt och egendom ärvd med full äganderätt. Beloppen för dessa separata egendomsrättigheter används för att beräkna den kvotdel den avlidnes bröstarvingar har rätt till efter den efterlevande makens död.¹⁵

För att begränsa hur långt arvsrätten ska sträcka sig har den tredje arvsklassen limiterats till att endast infatta mor- och farföräldrar samt deras avkomlingar (det vill säga mostrar, morbröder, fastrar och farbröder) – kusiner saknar därmed arvsrätt. Det går att utläsa i 2 kap. 1-4 §§ ÄB. Allt detta kan dock omkastas genom ett testamente, då det i Sverige till stor del gäller testationsfrihet. Undantaget från detta är dock bröstarvingars rätt till laglott, det vill säga hälften av den arvslott de har rätt till enligt arvsordningen (se närmare 7 kap. ÄB).¹⁶ Hur stor denna arvslott är beror på hur familjeförhållandena i det förevarande fallet ser ut, men i regel har bröstarvingar rätt till hela arvet, delat på antalet syskon.

2.2.4. Internationella arv

Under 60- och tidigt 70-tal ökade arbetskraftsinvandringen i Sverige. Detta tycktes till en början endast vara ett sätt att öka välfärden – billigare arbetskraft gav ökade samhällsvinster.¹⁷ Många invandrare valde dock att stanna i Sverige, vilket ledde till upprättandet av den nya myndigheten Statens invandrarverk.¹⁸ Det invandrarverket dock inte kunde hantera var vad som hände efter någon som invandrat avlidit. De kunde ha både egendom

¹³ Walin, G./Lind, G., a.a., 3 kap. Inledning (underrubrik 1987 års reformering av makes arvsrätt).

¹⁴ Brattström, M./Singer, A., a.a., s. 34.

¹⁵ Walin, G./Lind, G., a.a., 3 kap. Inledning (underrubrik Ett arv med fri förfoganderätt).

¹⁶ Brattström, M./Singer, A., a.a., s 16 f.

¹⁷ Harrison, Dick, *Populär Historia, Invandringen till Sverige*, 2009-08-21. <http://www.popularhistoria.se/artiklar/invandringen-till-sverige/>.

¹⁸ Migrationsverket, *Historik*, <http://www.migrationsverket.se/Om-Migrationsverket/Fakta-om-migration/Historik.html> (hämtad 2015-10-08).

och familj i andra länder – vilket inte omfattas av ÄB. Istället tillgicks lagen (1937:81) om internationella rättsförhållanden rörande dödsbo [cit. IDL]. För att bestämma vilket lands lag som skulle tillämpas krävdes att dödsbodelägarna var överens om beslutet, något som kan innebära problem – framför allt om de olika dödsbodelägarna befinner sig i olika länder. Ett annat problem var att Sverige inte alltid erkände utländska bodelningar (se närmare 2 kap. 12 § IDL), ett problem som delades av flera stater. Detta problem var en av de främsta anledningarna till att EU år 2015 införde arvsförordningen.¹⁹

2.3. Arvsrätten inom Europeiska unionen

2.3.1. Europeiska unionen

Europeiska unionen [cit. EU] bildades redan år 1945 som Europeiska kol- och stålunionen med sex medlemsländer.²⁰ Idag är 28 stater medlemmar²¹ och EU har i nuläget stort genomslag inom såväl svensk som övriga medlemsstaters rätt.

2.3.2. Innan uppkomsten av arvsförordningen

Innan arvsförordningen trädde i kraft – och i de fall dödsfall inträffade innan 17 augusti 2015 ännu inte är utredda (se närmare arvsförordningen art. 83) – gällde medlemsstaternas motsvarighet till IDL. Detta ledde till dubbla förfaranden i olika länder, höga kostnader och stor risk att förfaranden i det egna landet inte godkändes i den andra staten.

Det finns sen tidigare förordningar kring domstolsbehörighet, erkännande och verkställighet. I båda dessa förordningar har dock inkluderats artiklar att reglerna inte tillämpas vid arvsfrågor – se närmare Bryssel I-förordningen²² art. 1 p. 2.a samt Bryssel II-förordningen²³ art. 1 p. 3.f). I samband med detta är det svårt att hitta någon konkret gällande

¹⁹ Förslag till EUROPAPARLAMENTETS OCH RÅDETS FÖRORDNING om behörighet, tillämplig lag, erkännande och verkställighet av domar och officiella handlingar i samband med arv och om inrättandet av ett europeiskt arvsintyg, KOM(2009) 154 slutlig, 2009/0157 (COD), {SEK(2009) 410}, {SEK(2009) 411}, p. 1.2.

²⁰ EU:s officiella hemsida, *Europeiska unionens historia: 1945-1959*, http://europa.eu/about-eu/eu-history/1945-1959/index_sv.htm (hämtad 2015-10-11).

²¹ EU:s officiella hemsida, *EU-länderna*, http://europa.eu/about-eu/countries/member-countries/index_sv.htm (hämtad 2015-10-11).

²² Rådets förordning (EG) nr 44/2001 av den 22 december 2000 om domstolsbehörighet och om erkännande och verkställighet av domar på privaträttens område.

²³ Rådets förordning (EG) nr 2201/2003 av den 27 november 2003 om domstols behörighet och om erkännande och verkställighet av domar i äktenskapsmål och mål om föräldraansvar samt om upphävande av förordning (EG) nr 1347/2000.

rätt kring EU:s arvsrätt innan arvsförordningen tillträdde – allt var baserat på medlemsländernas individuella lagar, vilket innebär att IDL var den lag som fanns att tillgå från ett svenskt perspektiv.²⁴

2.3.3. Efter uppkomsten av arvsförordningen

Genom arvsförordningen tycks nu kunna skönjas en viss gällande rätt inom EU och arvsrättens område. Till skillnad från den svenska rätten finns inga principer som ligger till grund för hur arv ska fördelas, utan den gällande rätten inom EU blir snarare en fråga om domsrätt, lagval, erkännande och verkställighet. Art. 4 arvsförordningen bestämmer att domstolarna i land där den avlidne hade hemvist är behöriga att fatta beslut om arvet i sin helhet. Tidigare fanns flertalet alternativ, vilket kunde göra domstolar i flera länder behöriga. Enligt art. 21 arvsförordningen ska även lagen i den avlidnes hemviststat vara tillämplig, såvida inte den avlidne har gjort ett aktivt lagval i ett förordnande om kvarlåtenskap. Art. 39 och 43 arvsförordningen fastställer även att domar ska erkännas och verkställas såvida inte vissa hinder föreligger.

Arvsförordningen har universell tillämpning – se närmare art. 20 – vilket innebär att i de fall det uppstår en tvist mellan en medlemsstat och en icke-medlemsstat ska arvsförordningens regler om lagval vara tillämpliga. Detta har till följd att en tvist mellan exempelvis ett amerikanskt företag och ett svenskt dödsbo medför att svensk lag blir tillämplig, såvida inte annat har avtalats.

2.3.4. Rättigheter

Svensk lag får inte stiftas i strid med EKMR, vilket anges i 2 kap. 19 § regeringsformen (1974:152) [cit. RF]. I denna framställning kommer flertalet rättigheter att diskuteras. Först och främst finns en rätt till privatliv enligt art. 8 EKMR. Denna rättighet blir aktuell vid situationer när någonting publiceras på internet när personen det berör inte har gett sitt medgivande. Olika företag har också rätt till näringsfrihet,²⁵ det vill säga de har rätt att utföra den del av näringsverksamhet som aktualiseras för det specifika företaget. Detta kan inkludera att publicera information, vilket skyddas av yttrandefriheten i art. 10 EKMR och 2 kap. 1 § 1 p. RF. En annan rättighet som också aktualiseras är rätten till

²⁴ Bogdan, Michael, *Svensk internationell privat- och processrätt*, 8:1 u., Norstedts Juridik, Visby, 2014, s. 216 f.

²⁵ Se närmare 2 kap. 17 § RF.

information, 2 kap. 1 § 2 p. RF. Privatpersoner införskaffar ofta den informationen genom att söka på internet genom sökmotorer, vilket kan strida mot rätten till privatliv om informationen berör en specifik person.

2.4. Arvsrätten i USA

2.4.1. Det amerikanska systemet

Det amerikanska rättssystemet är annorlunda uppbyggt än det svenska. Väldigt stora delar av lagen härstammar från de individuella delstaterna och endast ett fåtal lagar gäller hela nationen.²⁶ När det gäller arvsrätt kan delstaterna delas in i två kategorier; common law, tillämpas i fyrtioen delstater, och community property law, tillämpas i nio delstater.²⁷ Det här avsnittet kommer mer att fokusera på den gällande rätten i USA snarare än historiken – detta för att kunna göra en jämförelse med den svenska rätten på ett mer ackurat sätt.

2.4.2. Community property-stater

De stater som tillämpar community property som grundprincip har ett arvssystem som påminner om det svenska när det gäller arv mellan makar. Community property översätts som giftorättsgodts och är härefter den term som kommer användas.²⁸ Översättningen kan innebära problem, men definitionen är i det närmaste identisk med den svenska definitionen av giftorättsgodts.²⁹ Skillnaden ligger snarare i uppdelningen av giftorättsgodset efter dödsfall, inte vad begreppet i sig innebär.³⁰ Allt som införskaffas under äktenskapet är giftorättsgodts bortsett från egendom den ena maken har erhållit genom arv eller gåva, egendom som tillhörde den ena maken innan äktenskapet eller genom äktenskapsförord. Vid dödsfall har varje make rätt till hälften av giftorättsgodset, vilket motsvarar en bodelning. Genom testamente kan dock den avlidne maken fördela sin del av giftorättsgodset, samt den enskilda egendomen, såsom den personen önskar. Det finns inte heller någon regel som 3 kap. 1 § ÄB som garanterar den efterlevande maken ett minimibelopp.³¹

²⁶ HG.org, *Inheritance laws*, <http://www.hg.org/article.asp?id=36138> (hämtad 2015-12-09).

²⁷ FindLaw, *Inheritance law and your rights*, <http://estate.findlaw.com/wills/inheritance-law-and-your-rights.html> (hämtad 2015-12-09).

²⁸ Tyda.se, sökning *community property*, <http://tyda.se/search/community+property?lang%5B0%5D=en&lang%5B1%5D=sv> (hämtad 2015-10-12).

²⁹ Jfr 7 kap. 1 § ÄktB.

³⁰ Legal Information Institute, *Community Property with Right of Survivorship*, https://www.law.cornell.edu/wex/community_property_with_right_of_survivorship (hämtad 2015-12-09).

³¹ FindLaw, *Inheritance law and your rights*.

2.4.3. Common law-stater

I common law-stater har det väldigt stor betydelse vem som har köpt egendomen och framför allt vem som står på köpekontraktet. Detta innebär att i praktiken kan en make vara ägare till all egendom paret tillsammans nyttjar, vilket eliminerar betydelsen av begrepp som giftorättsgods och enskild egendom. Det finns dock i de flesta common law-stater ett skydd för efterlevande make som, även om detaljer kan skilja sig åt, garanterar den efterlevande maken en tredjedel av den avlidne makens egendom. Den avlidne maken kan fördela sin egendom annorlunda i ett testamente, men om den efterlevande makens del inskränks kan denne väcka talan³² – på samma sätt som en bröstarvinge i Sverige som fått sin laglott inskränkt.³³

2.4.4. Bröstarvingars rätt till arv

Något som ter sig vara gemensamt för delstaterna i USA är att barn sällan har rätt till arv efter en förälder, förutsatt att det finns ett giltigt testamente som önskar annat. Är barnet fött efter införandet av testamentet verkar det finnas en möjlighet, men annars ger inte de amerikanska delstatslagarna något utrymme för barn att kräva en del av avlidne förälders egendom. Det ska dock noteras att detta endast gäller om föräldern har skrivit ett testamente om fördelning av egendomen på annat sätt än till bröstarvingen. Saknas testamente har barn rätt till den avlidne förälders egendom – till hälften om det finns en efterlevande make eller i sin helhet om efterlevande make saknas.³⁴ Det svenska laglottsskyddet för bröstarvinge har alltså ingen amerikansk motsvarighet, men fördelning utan testamente är snarlik.

2.4.5. Amerikansk och svensk rätt – likheter och skillnader

Delstaterna har sina egna lagar och regler, varför det är svårt att hitta de principer som den amerikanska arvsrätten bygger på. Dock är det relativt enkelt att se att vikten av att skriva juridiska dokument – dels äktenskapsförord för att lättare definiera äganderätten mellan makar, dels testamente för att förtydliga för de efterlevande hur den avlidne ville att egendomen skulle fördelas. Utan testamente verkar ändå egendomen fördelas på ett något snarlikt sätt som inom den svenska rätten – till maken och barnen i första hand,

³² FindLaw, *Inheritance law and your rights*.

³³ Se närmare 7 kap. 3 § ÄB.

³⁴ HG.org, *Do children have the right to inherit*, <http://www.hg.org/article.asp?id=36262> (hämtad 2015-12-09).

dock utan någon fri förfoganderätt för maken och efterarvsrätt för barnen, motsvarande första arvsklassen.

Vid avsaknad av make och barn kan vid vissa omständigheter andra och tredje arvsklassen få ta del av arv, det är något som varje enskild delstat har stiftat lagar om.³⁵ Utan testamente krävs dessutom att delstatens probate court, motsvarande en specialdomstol för arvsfrågor,³⁶ söker finna de arvingar som enligt den delstatens lag har rätt till arv efter den avlidne.³⁷ Den amerikanska rätten saknar den begränsning som finns enligt svensk rätt, att det inte går att ärva enligt lag utanför den tredje arvsklassen. Det verkar inte heller finnas någon motsvarighet till Allmänna Arvsfonden – antagligen för att det förutsätts att den som inte har några nära släktingar kommer att skriva ett testamente.³⁸

³⁵ HG.org, *Inheritance laws*.

³⁶ Legal Information Institute, *Probate court*, https://www.law.cornell.edu/wex/probate_court (hämtad 2015-12-09).

³⁷ Legal Information Institute, *Intestate succession*, https://www.law.cornell.edu/wex/intestate_succession (hämtad 2015-12-09).

³⁸ FindLaw, *What happens if you die without a will*, <http://estate.findlaw.com/wills/what-happens-if-i-die-without-a-will-.html>.

3. En internationell utblick

3.1. Inledning

Den digitala eran vi lever i nu har förminskat världen. Tidigare var det ett stort steg att byta stad, nu flyttar människor till andra länder med större fokus på jobb och umgänge än det faktum att de nu kliver in i ett nytt och annorlunda rättssystem. Genom internet är det lättare att hålla kontakten och möta personer på andra sidan jordklotet utan att behöva resa dit först. Därför krävs tydligare regler och riktlinjer för det efterlämnade digitala arvet – inte bara i Sverige utan även globalt.

3.2. Analys av EU-rätt

3.2.1. Arvsförordningen

Genom införandet av den nya arvsförordningen försöker EU minska de arvsrättsliga problem som uppstår när avlidna människor som har utnyttjat den fria rörligheten och flyttat till andra stater inom unionen. Tanken är att det ska bli tydligare vilken medlemsstats lag som ska tillämpas, hur dödsbodelägare i olika länder ska agera för att slippa de dubbla förfaranden som kan pågå i flera länder samtidigt angående samma dödsfall. När det gäller specifika regler angående arv har EU inte stiftat några direktiv eller förordningar, utan har istället lämnat det till medlemsstaterna. På så sätt finns det regler som skiljer sig åt medlemsstaterna emellan – den svenska laglotten är ett exempel på det.

3.2.2. Behörig domstol och lagval

Enligt arvsförordningen bör begreppet arv vara så pass brett att det anses omfatta alla arvsrättsliga principer.³⁹ Det skulle därför kunna tänkas att detta öppnar upp för möjlig-

³⁹ Förslag till arvsförordningen, p. 4.1. *Artikel 1.*

heten till digitala arvsrättsfrågor – att sådana skulle omfattas av arvsförordningen. Tidigare gjordes en åtskillnad mellan fast och lös egendom gällande vilken domstol som var behörig,⁴⁰ vilket kunde dela behörigheten att handlägga arvet mellan två olika domstolar i två olika stater. Den anknytande faktorn efter arvsförordningens införande är den avlidnes senaste hemvist – både när det gäller domstols- och lagval.⁴¹ Då digitala tillgångar ännu inte har en definition huruvida det är att anse som fast eller lös egendom öppnar dessa paragrafer upp för en enhetlig tolkning – oavsett i vilket land internetsidan där den digitala tillgången har sin bas torde den avlidnes senast kända hemvist indikera behörig domstol och lag. Arvsförordningen har dessutom universell tillämpning,⁴² varför denna princip bör gälla även utanför EU och dess medlemsstater.

3.2.3. Europeiskt arvsintyg

I enlighet med art. 62 ff. arvsförordningen har nu ett europeiskt arvsintyg införts. Detta innebär till exempel att de arvingar som enligt svensk rätt har rätt till egendom som är belägen i annan stat kan få ett utfärdat intyg som bekräftar detta. Ett sådant intyg ska dock vara utfärdat av den domstol som är behörig att handlägga arvet.⁴³ Det kan även anges vilken specifik tillgång som viss arvinge har rätt till,⁴⁴ det vill säga om sådant är utfärdat i testamente. Ett korrekt utfärdat arvsintyg ska ha rättsverkningar i samtliga medlemsstater utan att det krävs något särskilt förfarande.⁴⁵

Införandet av ett arvsintyg är ett steg i riktning mot ett mer digitaliserat samhälle. Det är meningen att ett sådant intyg ska baseras på ett formulär som finns lätt kan skickas elektroniskt mellan medlemsstaterna.⁴⁶ Information angående digitala tillgångar och dess tillämpning saknas fortfarande, det finns ingen harmoniserad arvsrätt inom EU.⁴⁷ Detta intyg kan dock öppna dörren för en spridning av frågan om digitala egendom i det fall någon medlemsstat reglerar sådana.

⁴⁰ Förslag till arvsförordningen, p. 4.3. *Artikel 16.*

⁴¹ Se närmare art. 4 samt 21 arvsförordningen.

⁴² Se närmare art. 20 arvsförordningen.

⁴³ Se närmare art. 64 arvsförordningen.

⁴⁴ Se närmare art. 63 arvsförordningen.

⁴⁵ Se närmare art. 69 arvsförordningen.

⁴⁶ Se närmare p. 76 arvsförordningen.

⁴⁷ Förslag till arvsförordningen, p. 3.3.

3.3. Analys av amerikansk rätt

3.3.1. Digitalt arv

Den amerikanska rätten har både likheter och skillnader från svensk rätt.⁴⁸ Dock har frågan om ett digitalt arv uppstått och nitton delstater har någon form av lagstiftning gällande vem som har rätt att ta del av avlidens internetbaserade konton.⁴⁹ Numera har flertalet digitala tjänster fört in i villkoren vad som händer när någon avlider och vad efterlevande kan göra för att ta hand om det som efterlämnas, men att det överhuvudtaget finns i lagstiftningen visar att arvsrätten ligger längre fram i tiden i dessa nitton amerikanska delstater än i Sverige.

3.3.2. Digital Estate Plan

Oavsett om lagen i delstaten behandlar frågan om digitala arv eller inte, finns möjligheten att skapa en så kallad digital estate plan.⁵⁰ Detta innebär att samtliga inloggningar och lösenord samlas på ett ställe för att sedan vidarebefordras till efterlevande när en person avlider. Det går även att ange vem som ska ha tillgång till vilka inloggningar och vad som önskas ska ske med just dessa. På ett sätt kan det sägas vara ett testamente över de digitala tillgångar som finns att tillgå.

3.3.3. Gällande rätt utan digital estate plan

Det kan inte förutsättas att samtliga personer har lagt upp en digital estate plan – troligtvis känns hela frågan avlägsen och onödig för många. Den amerikanska rätten fäster stor vikt vid att skriva testamente, varför den gällande arvsordningen, som i Sverige ändå får anses välgrundad, är spretig och inkonsekvent. Med detta menas det fästs stor vikt vid att barn kan göras arvlösa, att det viktigaste inte är släktskapet, samtidigt som väldigt avlägsna släktingar kan ta del av arvet om det saknas närmare släktingar. Därför blir den gällande rätten även inom den digitala arvsrätten, enligt min mening, tandlös. I de nitton stater som tillåter efterlevande att ta del av vissa digitala konton finns en viss rätt till tillgång av kontona, men denna rätt täcks även av de villkor som gäller vid tecknandet av sådant konto. Det svenska rättssamhället saknar helt sådan lagstiftning, men rätten att få tillgång

⁴⁸ Se närmare under p. 2.4.4.

⁴⁹ Everplans, *State-by-State Digital Estate Planning Laws*, <https://www.everplans.com/articles/state-by-state-digital-estate-planning-laws> (hämtad 2015-12-09).

⁵⁰ Carroll, Evan/Romano, John, *Your Digital Afterlife: When Facebook, Flickr and Twitter Are Your Estate, What's Your Legacy?*, New Riders, Berkeley CA, 2011, s. 87f.

till materialet gäller även här. Troligtvis grundar sig detta i att många av dessa internetsidor är amerikanska från början och har ett svenskt dotterbolag där samma villkor tillämpas.⁵¹ Dessutom försvinner mycket genom avsaknad av inloggningsuppgifter. I många fall kan troligtvis internetbaserna släppa information vid bevisning av att personen ifråga är avliden samt att den som vill ha ut informationen är någon närstående. Dock fungerar inte detta ibland – bitcoin är typexemplet över detta. Då en bitcoin-plånbok är anonym går den inte att spåra för en efterlevande släkting som vill ha tillgång till medlen.⁵² Tillgången är inte fysisk, varför den kommer att finnas kvar, men inte kunna användas eller spåras.

3.4. Vägledning i andra rättsordningar

En av de uppställda frågorna var huruvida vägledning gällande digital arvsrätt finns att tillgå i andra rättsordningar. EU-rätten lämnar lite utrymme eftersom arvsförordningen tillämpas även i Sverige. Arvsförordningen öppnar dock upp för inspiration om en annan medlemsstat lagstiftar inom området. Den amerikanska rätten har däremot kommit längre i utvecklingen. Genom en digital estate plan kan en person förbereda efterlevande på vad denne vill ska hända med det efterlämnade digitala arvet. Det finns flertalet internetsidor som erbjuder sådana tjänster, men att lämna ut alla lösenord kan kännas fel – troligtvis blir det inte lättare av att all information står på engelska och hänvisar till amerikanska regler. Därför tror jag att en dylik tjänst, som digital estate plan, skulle behövas i Sverige. Det räcker dock inte med att den bara finns, den måste vara trovärdig och tillförlitlig. Lite kuriosa om sådana digitala testamenten är att den allra första tjänsten inom detta som lanserades var svensk,⁵³ men denna är nu nedlagd sedan några år tillbaka.⁵⁴ Kanske var Sverige inte redo för den typen av tjänst år 2009, men troligtvis har intresset ökat. Samma år lanserades molntjänster för första gången – en tjänst som till en början riktade sig till företag.⁵⁵ Idag finns molntjänster för delning av filer även för familjer och vänner, med ett allt mer utökat utbud.⁵⁶ Även Google har sin Google Drive, en molntjänst för att dela

⁵¹ Jfr Google Inc och Google Spain i mål C 131/12.

⁵² Se närmare avsnitt 4.3.2.1.

⁵³ Neuman, Ricki, Svenska Dagbladet, *Digital död får ny webbtjänst*, 2010-01-11. <http://www.svd.se/digital-dod-far-ny-webbtjanst>.

⁵⁴ Webwill, nedlagd hemsida, <http://www.webwill.se/>.

⁵⁵ Larsson, Peter, ComputerSweden, *Nu ska molnen standardiseras*, 2009-01-13. <http://computersweden.idg.se/2.2683/1.204065/nu-ska-molnen-standardiseras?queryText=molntj%C3%A4nst>.

⁵⁶ Elmsjö, Henrik, Tech world, *VMworld 2015 går i molnets tecken – här är alla nyheter*, 2015-10-15, <http://techworld.idg.se/2.2524/1.639720/vmworld-2015-i-molnets-tecken/sida/2/sidan-2>.

material med sina olika enheter samt nära och kära.⁵⁷ I samband med att sådana tjänster har vunnit förtroende hos den svenska befolkningen är inte steget långt att ifrågasätta vad som händer efter döden. Enligt min uppfattning är tiden inne för att starta diskussionen om digitala testamenten och hur det digitala arvet i övrigt ska hanteras rent praktiskt.

⁵⁷ Google Drive, övergripande information om tjänsten, https://www.google.com/intl/sv_SE/drive/ (hämtad 2015-12-09).

4. Digitala tillgångar

4.1. Inledning

Den svenska rätten har aldrig värderat affektionsvärde, utan stannat vid det monetära värdet. Siffror och juridik tycks inte gå ihop, inte bara affektionsvärde frånses, i stort sett allt kan värderas i dagens samhälle – till och med diverse personskador och kränkningar kan ersättas genom schablonbelopp.⁵⁸ Trots detta värdesätts egendom med högt affektionsvärde ofta högre av nära släktingar än egendom med högt monetärt värde, vilket kan innebära stora problem vid arvsifte. Om all egendom bara sätts till ett monetärt värde, säljs och delas ut i enlighet med lottläggningen försvinner problemet, förutsatt att inte lottläggningen i sig är del av en tvist. Dock vill privatpersoner som tar del av arvsiftet inte alltid att det ska genomföras på detta sätt – det mer omänskliga byråkratiska sättet. På så sätt försvinner minnen av den avlidne, istället för att bli påmind genom egendom med högt affektionsvärde förvandlas den till pengar på banken som kan spenderas hur som helst och när som helst.

I detta kapitel ska det undersökas huruvida affektionsvärdet kan få större genomslagskraft genom den digitala världen än den fysiska. Kan brev, bilder och andra minnen överhuvudtaget räknas till begreppet tillgångar och kan de i sådana fall värdesättas? Det finns även tillgångar digitalt som kan ersättas med ett ekonomiskt värde, vilka här anges som monetära tillgångar, som ska undersökas. Vad gäller för digital valuta? Hur hanterar internetkasinon dödsfall? Hur fungerar de priser som kan finnas i online-spel?

⁵⁸ Brottsoffermyndigheten, *Vad ska jag begära i skadestånd?*, <http://www.brottsoffermyndigheten.se/ersattning/skadestand/vad-ska-jag-begara-i-skadestand> samt Trafikskadenämnden, *Tabeller*, <http://www.trafikskadenamnden.se/Tabeller/>.

4.2. Vad är tillgångar?

Definitionen av en tillgång kan till synes vara enkel, Nationalencyklopedin definierar det som en resurs som är fysisk, materiell, finansiell eller immateriell.⁵⁹ Själva begreppet har inte heller ifrågasatts av juridiken, trots att detta är en nationalekonomisk definition. Detta styrks av ÄB där begreppet tillgång konsekvent används för att beskriva de resurser som den avlidne innehåft under livet, vilka tillsammans med skulderna utgör dödsboet.⁶⁰ I denna framställning kommer digitala tillgångar räknas som rent virtuella, det vill säga icke-fysiska. De hjälpmedel som krävs för att tillgå materialet, exempelvis datorer, innebär i realiteten inte några problem att inkludera i ett dödsbo.

4.3. Monetärt värde

4.3.1. Digital valuta, internetkasinon och online-spel

Dessa tre digitala tillgångar med ett monetärt värde är inte uteslutande de enda som kan finnas, men det är dessa som kommer undersökas. Det finns flertalet andra digitala valutor, internetkasinon samt online-spel, men om det här kan fastställas en princip torde denna kunna tillämpas överlag. Detta för att rättsväsendet sällan differentierar olika versioner av samma sak, förslagsvis olika valutor, konstverk eller lösöre.

4.3.2. Bitcoin

4.3.2.1. Definition

Bitcoin är en digital, eller virtuell, valuta skapad år 2008 av pseudonymen Satoshi Nakamoto och började användas globalt år 2010.⁶¹ Valutan används för anonyma transaktioner eftersom ägaren inte kan spåras på samma sätt som vid en vanlig valutatransaktion. Användare kommer åt valutan genom digitala plånböcker som upprättas till syftet att använda just de bitcoin som växlas in till just den plånboken. Det går att växla SEK till bitcoin genom olika internetsidor.⁶² Bitcoin kan användas till betalning i de flesta syften, men har i Sverige i många fall använts vid narkotikahandel⁶³ – men det ska poängteras att innehav och användande av bitcoin i sig inte är olagligt och straffbart.

⁵⁹ Nationalencyklopedin, *tillgång*. <http://www.ne.se.ezp.sub.su.se/uppslagsverk/encyklopedi/lång/tillgång> (hämtad 2015-10-21).

⁶⁰ Se t.ex. 20 kap. 4 § ÄB.

⁶¹ Bitcoin.se, *Hur började det?*, <http://www.bitcoin.se/hur-borjade-det/> (hämtad 2015-12-09).

⁶² Mål nr. B 666-15 hovrätten för nedre Norrland 2015-07-29.

⁶³ Se bl.a. mål nr. B 1671-14 hovrätten över Skåne och Blekinge 2014-07-29 och mål nr. B 2073-14 hovrätten över Skåne och Blekinge 2014-09-19.

Tidigare i år klassade CFTC⁶⁴ bitcoin som en handelsvara,⁶⁵ vilket innebär att den inte är en valuta i traditionell mening. Skatteverket håller med om detta, vilket det beskrev i en skrivelse från år 2014 där det bedömdes att försäljning av bitcoin ska beskattas som kapital. Skatteverket menar att köp med bitcoin ska likställas med byte av varor, att bitcoin fungerar ungefär som om någon skulle betala med guld eller annan råvara av fungibel karaktär.⁶⁶

4.3.2.2. Möjlighet till arv?

Att det går att växla SEK till bitcoin är fastställt, det har till och med varit en fråga för EU-domstolen huruvida sådan växling ska mervärdesbeskattas eller inte.⁶⁷ Det finns även ett direktiv som rör digital valuta.⁶⁸ Detta medför att det på EU-nivå är officiellt tillkännagivet att bitcoin har ett värde i sig, med andra ord bitcoin är en tillgång. Därmed torde bitcoin vara en tillgång även i ett dödsbo eftersom samtliga tillgångar ska redovisas.⁶⁹ I samband med det borde det också vara möjligt för efterarvingar att ärva dem i ett arvskifte.

Bitcoin är dock anonymiserade, vilket innebär att de är låsta såvida inte någon annan får tillgång till dem. Detta skulle, enligt min uppfattning, kunna ordnas med exempelvis en testamentsexekutor som får tillgång till den digitala plånboken efter döden. I sådana fall torde det inte innebära något problem att inkludera dessa i arvskiftet – antingen som de är eller efter växling till SEK. Tyvärr har detta inte prövats än, men bitcoin är fortfarande ett relativt nytt påfund, varför det är troligt att det kan uppstå frågor om detta i framtiden.

⁶⁴ U.S. Commodity Futures Trading Commission, den amerikanska tillsynsmyndigheten för terminer inom råvaror.

⁶⁵ Dagens Industri, *Bitcoin klassas officiellt som en handelsvara*, 2015-09-18. <http://www.di.se/artiklar/2015/9/18/bitcoin-klassas-officiellt-som-en-handelsvara/>.

⁶⁶ Skatteverkets skrivelse Dnr 131 212709-14/111, *Beskattning av bitcoin och andra s.k. virtuella valutor i inkomstslaget kapital*.

⁶⁷ Mål C-264/14, Skatteverket mot David Hedqvist, 2015-10-22.

⁶⁸ Europaparlamentets och rådets direktiv 2009/110/EG av den 16 september 2009 om rätten att starta och driva affärsverksamhet i institut för elektroniska pengar samt om tillsyn av sådan verksamhet, om ändring av direktiven 2005/60/EG och 2006/48/EG och om upphävande av direktiv 2000/46/EG.

⁶⁹ Jfr 20 kap. 10 § 1 st. ÄB att nyupptäckt tillgång ska föras in i en tilläggsbouppteckning.

4.3.2.3. Anders innehav av bitcoin

Anders hade nyligen växlat 10 000 SEK till bitcoin. Han hann aldrig spendera dessa, utan hela summan finns kvar i hans digitala plånbok. Britta kände till att han ägde bitcoin, men saknade både intresse och kunskap om det hela – hon lät honom hållas med sina små egenheter. Hon meddelar bouppteckningsmannen om detta och undrar vad som kan göras för att återfå dessa 10 000 SEK.

Som nämnts ovan saknas rättsliga direktiv för hur detta ska lösas. Anders kunde ha valt en lokal plånbok, det vill säga en plånbok som endast kan tillses från hans egen dator, utan krav på lösenord. I sådana fall kan Britta komma åt pengarna, växla dem och få tillbaka pengarna i SEK på Anders bankkonto. Tyvärr hade Anders valt den säkrare lösenordsbaserade plånboken. Finns i sådana fall lösenordet inte att tillgå är pengarna förlorade.⁷⁰ Anders var dock finurlig och älskade att prova på nya tekniska saker, men var lite glömsk, varför han hade sparat ned en lista med samtliga inloggningar. Britta kan därför återföra pengarna till bouppteckningen. Att spara ned lösenord för efterlevande är ett sätt att garantera att inga digitala tillgångar går förlorade. I de fall det känns osäkert att förvara sådan privat information på skrivbordet kan en lista över detta bifogas till ett testamente och lämnas hos en testamentsexekutor.

4.3.3. Internetkasinon

4.3.3.1. Internetkasinon och det svenska folket

Det finns idag oändligt många internetkasinon som svenska folket kan välja bland. Det räcker med att slå på teven så kommer åtminstone en reklam gällande ett internetkasino att visas. Nio procent av Sveriges befolkning spelar om pengar på internet, sex procent gör det regelbundet.⁷¹

För att undersöka hur olika internetkasinon hanterar problemet med personer som avlider har villkoren lästs igenom för tre olika internetkasinon, LeoVegas,⁷² Vera&John⁷³ samt

⁷⁰ Bitcoin.se, *Plånböcker*, <http://www.bitcoin.se/planbocker/> (hämtad 2015-12-09).

⁷¹ Internetstiftelsen i Sverige [cit. IIS], *Svenskarna och internet – 2015 års undersökning av svenska folkets internetvanor*, https://www.iis.se/docs/Svenskarna_och_internet_2015.pdf (hämtad 2015-12-09), kap. 7 s. 10.

⁷² LeoVegas, *Allmänna villkor*, <https://www.lovegas.com/sv> (hämtad 2015-10-11).

⁷³ Vera&John, *Terms and Conditions*, <https://www.verajohn.com/sv/about/terms-and-conditions> (hämtad 2015-10-11).

Unibet.⁷⁴ Det kan först noteras att samtliga internetkasinon är etablerade på Malta,⁷⁵ varför maltesiska regler gäller, även om EU-regler självklart sätter gränserna. Alla tre internetkasinon har, enligt författaren, i stort sett likadana villkor – i vilket fall i de hänvisade punkterna. De kommer här efter diskuterats som en enhet av den anledningen. För hänvisning används Unibets villkor med anledning av att den sidan har flest antal utfärdade licenser.⁷⁶

4.3.3.2. *Tillvägagångssätt för att bli medlem*

För att bli medlem och kunna spela på ett internetkasino registreras ett konto med inloggning och lösenord. Därefter ska ett konto- eller kreditkort kopplas till kontot, varefter spelaren kan börja spela de olika spel som finns – med egna pengar som insats.⁷⁷ Vid vinst tillägs kapital på internetkasinots konto – först vid avslutande av det kontot får spelaren tillbaka pengar på bankkontot.⁷⁸

4.3.3.3. *Avslutande av konto*

Vid avslutning av ett konto hos ett internetkasino krävs att kundservice kontaktas. Såsom klausulen är skriven verkar det som att endast kontoinnehavaren kan avsluta kontot i fråga,⁷⁹ framför allt om det finns i åtanke att ett konto inte kan överföras till en annan person.⁸⁰

Det saknas helt information om vad som händer om en kontoinnehavare avlider. Dock finns en klausul som hindrar att någon annan än kontoinnehavaren får tillgång till kontot.⁸¹ Huruvida denna klausul även är tillämplig vid kontoinnehavarens död förtäljer inte villkoren.

Om det poneras att en dödsbodelägare ändå kan stänga ned ett konto och få tillgång till de medel som finns på kontot finns ett annat problem – vad gäller om dödsbodelägarna inte känner till att ett konto hos ett internetkasino existerar. Bortsett från det uppenbara

⁷⁴ Unibet, *Regler och villkor*, <https://se.unibet.com/general-info/terms> (hämtad 2015-12-09).

⁷⁵ Se samtliga villkor angivna under fotnot 49, 50 och 51, finns även på respektive internetkasinos hemsida.

⁷⁶ Se fotnot 52.

⁷⁷ Unibet, *Regler och villkor*, p. 3. Kontoregler.

⁷⁸ Unibet, *Regler och villkor*, p. 3.6. Stängning av ett Unibet-konto.

⁷⁹ Unibet, *Regler och villkor*, p. 3.2.7.

⁸⁰ Unibet, *Regler och villkor*, p. 3.6.1.

⁸¹ Unibet, *Regler och villkor*, p. 3.2.8.

problemet att tillgångar försvinner från dödsboet finns det även ett begrepp i villkoren som kallas inaktivt konto.⁸² Med det menas ett konto där kontoinnehavaren inte loggat in eller ut från internetkasinet på mer än tolv månader. Följande månader kommer internetkasinet då ta ut en avgift på 5 euro eller 50 SEK i månaden, vilket i sin tur kan drabba dödsboet om detta upptäcks.⁸³ Utöver detta finns en maxgräns för hur länge ett konto kan vara inaktivt – efter trettio månader översänds kvarvarande balans på kontot till Maltas spelmyndighet (MGA).⁸⁴ I samband med detta anses pengarna förverkade och just denna tillgång är förlorad för dödsboet.

4.3.3.4. Anders spelande

Anders var inte en man som spelade mycket om pengar, men han uppskattade ändå känslan av att chansa ibland. Därför hade han ett konto hos ett välkänt internetkasino där han i slutändan hade 1 500 SEK i vinster vid sin död. Genom den efterlämnade listan får Britta reda på detta och kontaktar internetkasinots kundtjänst. Eftersom den tidigare utredningen om detta inte gav något klart svar i frågan, finns det ingen garanti att pengarna betalas tillbaka. Om det nu förutsätts att det är möjligt återför Britta ytterligare 1 500 SEK till bouppteckningen samt stänger ned kontot för att förhindra att internetkasinet omvandlar kontot till inaktivt och därmed har rätt till ersättning.

4.3.3.5. Slutsats

Det kan tyckas vara slarv hos bouppteckningsmannen att missa något som ett konto hos ett internetkasino, men det är långt ifrån en omöjlighet. Många personer har flertalet e-mailadresser, att de skulle ha en specifik för spelande är inte otroligt. Det kräver att bouppteckningsmannen får tillgång till samtliga e-mailadresser eller att den avlidne meddelade någon innan sin död om sitt spelande. Detta är då under antagandet att en dödsbodelägare överhuvudtaget har rätt till de medel som finns hos ett internetkasinkonto. Eftersom det helt saknas information om detta blir det omöjligt att svara på vad som händer, men det kan konstateras att dödsboet har rätt till de medel som finns på kontot med tanke på att det var en tillgång för den avlidne när denne var i livet, vilka ska antecknas såsom de var vid dödsfallet.⁸⁵

⁸² Unibet, *Regler och villkor*, p. 1.20.

⁸³ Unibet, *Regler och villkor*, p. 3.4.2.

⁸⁴ Unibet, *Regler och villkor*, p. 3.4.4.

⁸⁵ Se närmare 20 kap. 4 § 1 st. ÄB.

4.3.4. Online-spel

4.3.4.1. Counter-Strike

Nästan hälften av Sveriges befolkning spelar online-spel, fyrtiofyra procent närmare bestämt.⁸⁶ Något som de flesta som inte spelar online-spel saknar kännedom om är den marknad som finns för spelare. Under spel som CS kan spelare uppnå vissa mål och belönas med vapen eller andra priser. Dessa priser kan sedan säljas vidare på CS:s egen marknad, Steam.⁸⁷ Detta kan innebära stora summor, ibland så mycket som 55 000 SEK.⁸⁸

Detta innebär att dessa priser som har vunnits i spelet blir tillgångar efter en spelare har avlidit. Dock kan det vara svårt för någon som inte är insatt att veta vad som är värt något och i sådana fall hur stort värde det har.

Precis som internetkasinon saknar Steams villkor⁸⁹ någon klausul som berör dödsfall, men i detta fall är den avlidnes medel inte inblandade på samma sätt. Ett virtuellt pris i ett spel är inte värt något för någon som inte spelar, medan pengar på ett konto alltid har sitt ekonomiska värde. Frågan blir om sådana pris är värda något för de som skapar spelet, om de tillåter dödsbodelägare att sälja pris eller om prisen försvinner och återvinns i spelet. Eftersom avtalet inte avslöjar något om detta är det i nuläget omöjligt att svara på.

4.3.4.2. Anders spelande

Anders hade även testat på att spela CS. Med hjälp av sonen Carl lyckas Britta reda ut att han hade hunnit samla ihop priser till ett värde av 5 000 SEK. Dessa läggs upp till försäljning på Steams marknad, säljs och Britta återför 5 000 SEK till bouppteckningen. För att förhindra nya förfrågningar och liknande bör även detta konto stängas ned.

⁸⁶ IIS, kap. 7 s. 10.

⁸⁷ Steams abonnentavtal, *Steam subscriber agreement*, http://store.steampowered.com/subscriber_agreement/ (hämtad 2015-12-09).

⁸⁸ Johansson-Sundelius, Carl, FZ, *Köp Counter-Strike-vapen för 55 000 kr*, 2014-12-09, <http://www.fz.se/artiklar/nyheter/20141209/kop-counter-strike-vapen-for-55-000-kr>.

⁸⁹ Steams abonnentavtal, *Steam subscriber agreement*.

4.3.5. Slutsats

Detta avsnitt visar tydligt att inte bara lagstiftningen ligger efter den snabba utvecklingen på internet, utan även de avtal och villkor som ska reglera de olika tjänster som personer kan ansluta sig till. Det visar även att det är svårt för någon annan än den som har avlidit att få kunskap om alla möjliga tillgångar som kan finnas på internet. Därför skulle det underlätta om personer med digitala tillgångar förde anteckningar med inloggningsuppgifter och närmare information för att hjälpa de efterlevande att reda ut vad som finns på internet. Detta i väntan på att lagstiftningen hinner i kapp utvecklingen. Än har inte tvister uppstått i frågan, men utan närmare information är det bara en tidsfråga – framför allt med tanke på att internetanvändandet bara ökar, vilket i sin tur ökar de tjänster som finns att tillgå på internet.⁹⁰ Framför allt är det yngre användare,⁹¹ men de som har växt upp med internet kommer troligtvis inte sluta använda det när de blir äldre – vilket då kommer resultera i problem om några år.

4.4. Affektionsvärde

4.4.1. Definition

Definitionen av affektionsvärde är ett föremål med ett icke-ekonomiskt, men känslomässigt högt värde.⁹² Ofta är det något personligt, förknippat med minnen. Just därför finns det ofta föremål i ett dödsbo med höga affektionsvärden – de påminner dödsbodelägarna om den avlidne. Då det inte finns något lagrum angående värdering av affektionsvärde bortses detta helt vid arvskifte. Dock kan det anses rimligt att just det föremålet tilldelas den dödsbodelägare som önskar det – men uppstår tvist blir det problematiskt.⁹³ I många fall har inte föremålet något egentligt värde, varför det kan vara svårt att ersätta någon annan dödsbodelägare för det.

Många av de föremål som har högt affektionsvärde är föremål som är något personligt efter den avlidne, såsom foton eller brev – föremål som numera utan problem kan lagras digitalt. Vad det har för verkningar för arvet i fråga följer i avsnittet nedan.

⁹⁰ IIS, kap 1.

⁹¹ IIS, kap 1, s. 3.

⁹² Nationalencyklopedin, *affektionsvärde*. <http://www.ne.se.ezp.sub.su.se/uppslagsverk/encyklopedi/lång/affektionsvärde> (hämtad 2015-10-28).

⁹³ Walin, Gösta/Lind, Göran, *Kommentar till ärvdabalken II*, 6 u, Norstedts Juridik, Zeteo, 2014, 23 kap. 3 §.

4.4.2. Fotografier

4.4.2.1. Anders föräldrars bröllopsfoto

För att illustrera affektionsvärde gällande fotografier följer här ett exempel.⁹⁴ I dödsboet efter Anders finns ett inramat bröllopsfotografi av hans numera avlidna föräldrar. Förutomstående är fotografiet inget mer än ett gammalt fotografi på ett brudpar, men för Doris son Evert är det ett minne av Anders och gammelfarföräldrarna som brukade berätta om bröllopet och hur de alla växte upp. I samband med det blir affektionsvärdet av fotografiet högt.

Ett antal år senare avlider Evert, som tilldelades fotografiet, varefter hans barnbarn Filippa hittar fotografiet bland kvarlåtenskapen. Troligtvis har affektionsvärdet redan här sjunkit, eftersom hon aldrig fick träffa brudparet. Pondera ändå att Filippa behåller fotografiet.

Ytterligare antal år senare avlider Filippa och hennes barnbarn hittar fotografiet. Nu kanske det är bortglömt vilka brudparet var, endast några gamla släktingar, vilket sänker affektionsvärdet till närmare noll. Dock kan en historiker eller antropolog finna fotografiet otroligt intressant, eftersom det ger en inblick i hur brudpar såg ut flera generationer tillbaka. Genom detta fotografi, tillsammans med flera andra, kanske upptäckter, som historieböcker inte förtäljer, kan göras. Själva fotografiet saknar fortfarande ekonomiskt värde, men får ett nytt affektionsvärde från annat håll.

4.4.2.2. Digitala kopior

Numera är det i stort sett omöjligt att köpa en ny kamera med filmrulle.⁹⁵ Som tillbehör finns minneskort och kablar till en dator snarare än filmrullar och framkallningsvätska. Istället för att lagra bilder i fysiska fotoalbum lagras bilderna på hårddiskar eller digitala fotoalbum. Genom detta underlättas uppdelning av fotografier med affektionsvärde vid arvskifte, kanske har flera av dödsbodelägarna redan tillgång till fotografiet. Om så inte

⁹⁴ Inspirerat av exemplet i Carroll, E./Romano, J., a.a, s. 44 f.

⁹⁵ Elgiganten, sökning *Foto och video*, http://www.elgiganten.se/catalog/se_foto_video/foto-video (hämtad 2015-11-01) samt Netonnet, sökning *Foto och video*, <https://www.netonnet.se/art/foto> (hämtad 2015-11-01).

är fallet är det inte svårt att ge dem tillgång till det. Detta skapar förhoppningsvis en minskad risk för arvstvister angående föremål med affektionsvärde, även om en sådan risk aldrig helt kan elimineras.

4.4.2.3. Framtida värde

Något som inte tas i beaktande vid arvskiten är föremål vars värde kan komma att stiga i framtiden. Med detta menas inte exempelvis en fastighet, vars värde ändras i samband med efterfrågan, utan sådana tillgångar beräknas med värdet från dödsdagen.⁹⁶ Det som menas med denna rubrik är möjligheten för ett fotografi eller en bild att få ett ökat ekonomiskt värde istället för att endast inneha ett affektionsvärde. Detta kan jämföras med Vincent van Gogh och hans tavlor. Under sin livstid sålde han endast en tavla och dog fattig. Idag är en van Gogh-tavla nästan ovärderlig.

4.4.3. Texter

4.4.3.1. Anders texter

När Anders och Britta precis hade träffats blev Anders inkallad för att göra lumpen. Han skickade flera brev till sin älskade Britta som har sparat samtliga i en skokartong i garderoben. Affektionsvärdet på dessa brev är för henne oändligt, trots att det ekonomiska värdet är noll.

På deras tjugofemåriga bröllopsdag skrev Anders ett vackert inlägg på ett populärt socialt nätverk. Inte bara Britta uppskattade detta, utan både släkt och vänner tog del av texten. Även här saknas ett ekonomiskt värde, men för de efterlevande är det ett minne av mannen som nu har avlidit – med andra ord en text med affektionsvärde för de som befann sig i Anders närhet.

4.4.3.2. Andra texter med affektionsvärde

Inte bara inlägg på sociala nätverk kan uppbära texter med affektionsvärde, även den digitala versionen av brev bör inkluderas under detta avsnitt. E-mail är ett snabbare och mer säkert sätt att skicka brev idag, framför allt från utlandet. Ett exempel kan vara en soldat med utlandstjänst som avlider. Skickades hälsningar till familjen med brev kan detta dröja och dödsbeskedet kanske redan nått familjen. Detta orsakar troligtvis stor konflikt om

⁹⁶ Se närmare 20 kap. 4 § 1 st. ÄB.

samtliga familjemedlemmar vill ha brevet. Skickades istället ett e-mail får samtliga familjemedlemmar sin egen kopia av brevet och kanske till och med hinner skicka ett svar innan soldaten avlider.⁹⁷ Affektionsvärdet av soldatens sista ord för familjemedlemmarna minskar inte av digitaliseringen, men förhoppningsvis gör antalet konflikter det.

4.4.4. Slutsats

Det kan konstateras att digitaliseringen av bilder och skriven text underlättar fördelningen vid ett arvskippe. När flera personer kan tillgå samma material försvinner tvisten i vem som har störst rätt till exempelvis ett familjefotografi. Dock kan det förstöra värdet av specifika bilder när det finns så många att tillgå.⁹⁸ Att samhället ändå föredrar det digitala får dock anses bevisat med beaktande av de digitala hjälpmedel som finns att tillgå – kameror, e-mailfunktioner och smartphones.

4.5. Sammanfattande diskussion

För att återgå till den uppställda frågan, huruvida en digital tillgång definieras, kan det konstateras att digitala tillgångar kan definieras som en abstrakt tillgång som endast finns i den digitala världen. Det anses inte vara endast tillgångar av ekonomiskt värde, utan bilder och liknande kan också inkluderas i denna definition. I samband med detta blir de digitala tillgångarna väldigt omfattande, vilket utgör den andra delen av den uppställda frågan. De olika typerna av digitala tillgångar utgör tillsammans det digitala arv som efterlämnas. Ett digitalt arv är dock inte bara för efterarvingar, utan för alla internetanvändare som hittar den information den avlidne har efterlämnat.

⁹⁷ Jfr Carroll, E./Romano, J., a.a., s. 10 ff.

⁹⁸ Jfr Carroll, E./Romano, J., a.a., tabell s. 16.

5. Sociala medier

5.1. Inledning

I dagens samhälle används sociala medier av allt fler. Mer och mer information om privatlivet delas, allt från hur gårdagens middag på en fin restaurang såg ut till politiska ställningstaganden av alla de slag. Trots detta kan få personer ärligt svara jakande på frågan att de har läst igenom användaravtalet för samtliga sociala medier. När information delas, vem tillhör den då? Tillhör den fortfarande personen som delade den eller har det sociala mediet övertagit äganderätten? Blir det någon skillnad vid uppladdning av bilder och skriven text? Detta kan anses som frågor som inte ter sig så viktiga, men vid dödsfall väcks dessa frågor. Ska kontot raderas och kommer då allt försvinna? Eller har omvärlden och det sociala mediet en större rätt att ta del av det som en gång publicerats än de efterlevandes rätt att radera en avlidne persons digitala profil? Vad gäller för personer som har tagit del i de inlägg den avlidne delat, men som inte är en efterlevande arvinge – har de någon rätt till de publicerade inläggen? Frågorna är många och ska undersökas i detta kapitel.

Det kan tilläggas att ett arv på sociala medier inte riktigt kan jämföras med ett arv enligt ÄB. Däremot anger art. 3.1.a) arvsförordningen att ett arv innefattar samtliga överföringar av tillgångar, rättigheter och skyldigheter. Med detta sagt kan det som efterlämnas på sociala medier ses som digitala tillgångar med affektionsvärde eller falla in som privatpersoner rättigheter. Av denna anledning kommer begreppet arv användas under detta kapitel och innebära den information som efterlämnas på de olika sociala medierna.

5.2. Att försvinna från internet

5.2.1. Minskning av digitalt arv under livstiden

Inledningsvis ska möjligheten att redan i livet minska sitt digitala arv på internet undersökas. Genom det uppmärksammade Google-målet⁹⁹ tillät EU-domstolen en spansk medborgare att få vissa sökträffar, som han inte ansåg representerade honom, borttagna. Frågan var förvisso mer personrättslig än en fråga om digitalt arv, men det visar ändå möjligheten att försvinna från internet.

5.2.2. Sammanfattning av Google-målet

För ett antal år sedan publicerade en spansk dagstidning två annonser avseende försäljning av två fastigheter på exekutiv auktion. Dessa fastigheter tillhörde personen ifråga, González, och var till försäljning på grund av obetalda socialförsäkringsavgifter. När någon sökte på González namn på Google visades dessa annonser – även flera år efter auktionen. Han begärde då att tidningen skulle ta bort de numera obsoleta annonserna och dessutom att Google skulle vidta åtgärder för att förhindra att hans namn med hänvisning till annonserna dök upp i sökresultaten.

Den spanska dataskyddsmyndigheten avlog avseende tidningen, men biföll avseende Google.¹⁰⁰ Google överklagade beslutet och frågan hamnade till sist hos EU-domstolen för ett förhandsavgörande. Den spanska domstolen ställde flera frågor, men den mest relevanta var huruvida rätt till utplåning eller blockering av personuppgifter anses inkludera att den registrerade vänder sig till sökmotorleverantörer för att förhindra att information som publicerats i laga ordning av tredje man sprids vidare.¹⁰¹

Art. 12 dataskyddsdirektivet¹⁰² fastslår varje registrerads rätt att få uppgifter som inte behandlats i enlighet med direktivet rättade, utplånade eller blockerade. Art. 14 dataskyddsdirektivet anger att en registrerad har rätt att motsätta sig uppgifter som rör den

⁹⁹ Mål C 131/12, Google Spain SL, Google Inc. mot Agencia de Protección de Datos (AEPD), Mario Costeja González, 2014-05-13.

¹⁰⁰ I målet fanns två klaganden, Google Spain och Google Inc. För enkelhetens skull benämns båda som Google eftersom det relevanta för denna uppsats ligger i rätten att få något raderat från internet, inte huruvida olika regelverk spelar in för moder- och dotterbolag belagda i olika stater.

¹⁰¹ Se C 131/12 p. 20.3.

¹⁰² Europaparlamentets och rådets direktiv 95/46/EG av den 24 oktober 1995 om skydd för enskilda personer med avseende på behandling av personuppgifter och om det fria flödet av sådana uppgifter.

personens personliga situation, bortsett från när den nationella lagstiftningen säger något annat.

EU-domstolen konstaterade att åtgärden att på en internetsida lägga ut personuppgifter anses utgöra behandling av sådana.¹⁰³ Det saknar betydelse att uppgifterna har publicerats någon annanstans först eller att det inte görs någon åtskillnad mellan personuppgifter och andra typer av uppgifter.¹⁰⁴ Sökmotorleverantören är den ansvarige för behandlingen av personuppgifter,¹⁰⁵ vilket slutligen var anledningen till att González fick rätt och artikeln blockerades från Googles sökträffar på hans namn.

5.2.3. Googles åtgärder

5.2.3.1. Blockering av sökträffar

I samband med detta mål utvecklade Google en tjänst för personer som vill ha något raderat från deras sökmotor. Det går alltså inte att fullt försvinna från internet, men genom att blockera sidor från sökträffar efter sökning på specifikt namn kommer inte sidan spridas i samma omfattning.¹⁰⁶ Den nya tjänsten tillåter privatpersoner att fylla i en blankett där denne får ange vilken sida som önskas blockeras samt av vilken anledning.¹⁰⁷ Det finns även en möjlighet att fylla i en sådan blankett för en annan persons räkning – huruvida detta även inkluderar en avliden person anges inte. Dock tycks det inte som en alltför stor sträckning att tillåta efterlevande argumentera för ett dödsbos räkning, så länge det finns en anledning till att det är information som inte bör finnas kvar i Googles sökträffar.

I målet diskuterades kring de olika rättigheter som finns och vilka som ska anses väga tyngst. Googles rättigheter innefattade närings- och yttrandefrihet, medan González hade rätten till privatliv.¹⁰⁸ Utifrån det synsättet blir det dock svårare att se hur ett dödsbo skulle ha den rättigheten – ett dödsbo är ändå en juridisk person, vilket är mycket svårare att argumentera rätt till ett privatliv för, åtminstone vid den vanliga definitionen av juridisk

¹⁰³ Se C 131/12 p. 26.

¹⁰⁴ Se C 131/12 p. 28 och 29.

¹⁰⁵ Se C 131/12 p. 33.

¹⁰⁶ Se C 131/12 p. 36.

¹⁰⁷ Google-support, *Begäran om borttagning av sökresultat enligt europeisk dataskyddslag*, https://support.google.com/legal/contact/lr_eudpa?product=websearch&hl=sv (hämtad 2015-12-09).

¹⁰⁸ Frydinger, David, *Varför har man egentligen rätt att bli glömd av Google? – en analys personuppgiftsrättens normativa logik*, SvJT 2015 s. 835-861, p. 4.2.

person. Ett dödsbo har ändå det som finns kvar efter en fysisk person med rätt till ett privatliv. Googles rättigheter kvarstår, likväl som att övriga internetanvändare har rätt till informationsfrihet.¹⁰⁹ I korrelation med utfallet tycks EU-domstolen ha valt rätten till privatliv i just fall som detta. Det ska dock återigen förtydligas att domen inte ger privatpersoner rätt att förhindra yttrandefrihet om någon skriver något de inte uppskattar, bortsett från om texten är kränkande eller liknande, utan bara rätt att förhindra att Google och andra sökmotorer visar träffar som kanske inte längre känns relevanta för personen ifråga. González ville inte bli förknippad med en gammal skuld som sedan många år var återbetald, på samma sätt kanske någon annan inte vill bli förknippad med en artikel som skrevs när denne var i tonåren.¹¹⁰

5.2.3.2. Anders tidigare skuld

Anders hade även han råkat i trångmål vid betalning i sin ungdom och fick var också tvungen att sälja en fastighet på exekutiv auktion. Hans barnbarn Evert söker på hans namn på Google för att se vad som finns att hitta. Som en av de första träffarna är en gammal annons från när Anders hade skulder och tvingades sälja en fastighet på exekutiv auktion. Är det något man vill att eftervärlden ska komma ihåg om någon nära som har avlidit? Troligtvis inte och det är säkerligen inte heller någon förlust för eftervärlden att inte komma ihåg Anders som en person med skulder. Frågan blir ändå om en avlidens persons privatliv fortfarande har betydelse eller om Googles och övriga internetanvändares rättigheter väger över. Kanske kan de efterlevandes rätt till privatliv även vägas in så att de inte sammankopplas med tidigare misstag i den avlidnes liv alternativt vikten av att visa respekt för avlidna.

5.2.4. Slutsats gällande Google-målet

Att komma fram till en slutsats om gällande rätt vid rätten få sökträffar blockerade känns i nuläget som en omöjlighet. Att en levande privatperson numera kan ha rätt att bli, med brist på ett bättre uttryck, glömd från internet får under vissa omständigheter anses som fastställt. Självklart är det inte meningen att Google ska ta bort allt som inkluderar personuppgifter från sökträffarna, men det som anses inkräkta på privatpersoners integritet ska elimineras. Om detta även gäller för avlidna personer kan inte besvaras förrän EU-

¹⁰⁹ SvJT 2015 s. 835-861, p. 4.2.

¹¹⁰ Mosesson, Måns, Dagens Nyheter, *Internet glömmer aldrig – eller*, 2015-09-25. <http://www.dn.se/livsstil/internet-glommer-aldrig-eller/>.

domstolen har testat ett liknande fall – men enligt min uppfattning borde detta vara en möjlighet i dagens samhälle.

5.2.5. Googles tjänster

5.2.5.1. E-mailtjänster inklusive Microsoft

Utöver att vara en sökmotor erbjuder Google flertalet tjänster, såsom e-mailadress, kalender och kartor. Om det utvecklades efter domen föll är omöjligt att svara på, men det finns ett välutvecklat formulär för en efterlevande att fylla i när en person har avlidit.¹¹¹ Det finns möjlighet att stänga ned kontot, få tillbaka kapital om något sådant finns och få tillgång till data på kontot. Dessutom anges det att både en släkting eller ett juridiskt ombud har rätt att få tillgång till dessa saker – förutsatt att både dödsfall och identitet hos den som önskar tillgå kontot kan bevisas – det saknas alltså den begränsning som kan förekomma att endast en dödsbodelägare kan stänga ned ett konto.¹¹² Även Microsoft har ett liknande förfarande vid dödsfall, vilket visar att tjänster som erbjuder e-mailadresser har uppmärksammat och inkluderat problematiken i sina villkor.¹¹³

5.2.5.2. Anders e-mailkonto

För Britta, såsom ensam arvinge i egenskap av maka, innebär detta inga problem när det gäller att tillgå Anders e-mailkonto. Hon kan till och med överlåta detta till boutredningsmannen som kan stänga ned kontot och få tillgång till de e-mail som Anders både har fått och skickat.

5.3. Facebook

5.3.1. Facebook i Sverige

Facebook är det största sociala mediet i dagens Sverige. Sjuttio procent av Sveriges internetanvändare, vilka är nittioen procent av befolkningen, har ett konto. Det används dagligen av nästan hälften av dessa personer.¹¹⁴ Det ska även noteras att det är en högre andel 46–55-åringar som dagligen besöker Facebook än 12–15-åringar,¹¹⁵ vilket innebär att sociala medier inte bara används av ungdomar – något som rent krasst framskjuter

¹¹¹ Google, Accounts, *Submit a request regarding a deceased user's account*, <https://support.google.com/accounts/contact/deceased?hl=en> (hämtad 2015-12-09).

¹¹² Se exempel under avsnitt 4.3.1.1.

¹¹³ Microsoft, Windows, *Användarvillkor, Närmast anhörig-process för outlook.com*, <http://windows.microsoft.com/sv-se/outlook/next-of-kin> (hämtad 2015-12-09).

¹¹⁴ IIS, kap. 5, s. 1 f.

¹¹⁵ Se IIS, diagram 5.2., kap. 5, s. 2.

frågan, vad som händer efter en användare avlider, med flera år. Hur mycket som då delas på Facebook av bara den svenska befolkningen är omöjligt att spekulera i, men gissningsvis är det mycket information – framför allt med beaktande av variationen på det som kan delas; bilder, texter, kortare statusinlägg, länkar och så vidare.

5.3.2. Användarvillkor

5.3.2.1. Innan döden

Vem som helst kan förbereda sitt Facebook-konto för den dagen personen avlider. Detta ändras under inställningar och man får välja om kontot ska bli en minnessida eller om kontot ska raderas permanent. Väljer man att skapa en minnessida ska en annan person väljas som en så kallad legacy contact.¹¹⁶ Det innebär att den andra personen kan hantera kontot efter den avlidne genom att dela information, till exempel om begravning.¹¹⁷ Personen kan även ladda ned en kopia av det den avlidne har delat på Facebook,¹¹⁸ vilket kan innehålla information med affektionsvärde.¹¹⁹

Väljer man istället att permanent radera sitt konto efter döden kommer allt personen har laddat upp under sitt liv att raderas.¹²⁰ För att detta ska ske krävs att någon kontaktar Facebook för att meddela att personen har avlidit. Enligt villkoren krävs det att det är en verified immediate family member – det vill säga en bevisad nära familjemedlem.¹²¹ Vilka detta är anges inte, men det är troligt att det innebär föräldrar, barn eller make. Vid avsaknad av dessa bör andra släktingar kunna meddela detta förutsatt att det kan bevisas. Detta har dock inneburit svårigheter tidigare, Facebook försvarade sig med att det hade blivit en miss i systemet när barn inte kunde avsluta sin avlidna mammas Facebook-konto.¹²² En egen reflektion är att det är troligt att mamman ifråga inte hade fyllt i vad hon ville skulle hända med kontot efter hon hade avlidit, men det borde inte innebära

¹¹⁶ Facebook Helpcenter, *What will happen to my account if I pass away?*, <https://www.facebook.com/help/103897939701143> (hämtad 2015-12-09).

¹¹⁷ Facebook Helpcenter, *What is a legacy contact?*, <https://www.facebook.com/help/1568013990080948> (hämtad 2015-12-09).

¹¹⁸ Facebook Helpcenter, *What data can a legacy contact download?*, <https://www.facebook.com/help/408044339354739> (hämtad 2015-12-09).

¹¹⁹ Se mer under avsnitt 3.4.

¹²⁰ Facebook Helpcenter, *What's the difference between deactivating and deleting my account?*, <https://www.facebook.com/help/125338004213029> (hämtad 2015-12-09).

¹²¹ Facebook Helpcenter, *How do I report a deceased person or an account that needs to be memorialized?*, <https://www.facebook.com/help/150486848354038> (hämtad 2015-12-09).

¹²² Westin, Josefin, Aftonbladet, *Kan inte avsluta döda mammans Facebook-konto*, 2012-05-10. <http://www.aftonbladet.se/nyheter/article14803129.ab>.

problem i realiteten ändå. Framför allt med beaktande av att detta skedde år 2012,¹²³ Facebook kanske inte hade infört den möjligheten då. Det kan därför tänkas att problemet blir större om en sådan släkting saknas – enligt villkoren kan då inte Facebook-kontot raderas. Det finns ingen öppning för en boutredningsman att kunna bekräfta att personen är död. Det kan dock tänkas att om det går att bevisa att personen har avlidit, och personen ifråga har fyllt i att den vill att kontot ska raderas permanent, bör Facebook anse att oavsett vem som meddelar beskedet har denne behörighet.

5.3.2.2. Efter döden

Har den avlidne inte angett under Facebooks inställningar vad denne ville skulle ske när denne är avliden är det upp till de efterlevande släktingarna att bestämma vad som ska ske med kontot. Dock anges i villkoren att en minnessida inte kan ändras om det saknas en legacy contact¹²⁴ – vilket i realiteten torde innebära att om släktingar önskar göra en minnessida kan inte denna permanent raderas vid ett senare tillfälle. Detta synes dock orimligt och jag har svårt att tro att det är det som menas med villkoren, framför allt med beaktande av den hänsyn Facebook tycks visa för den avlidnes släktingar.¹²⁵

5.3.3. Anders Facebook-konto

Anders hade tidigare gjort det aktiva valet att få sitt Facebook-konto permanent raderat när han avled. Han hade även valt Britta som legacy contact. Detta ger Britta chansen att kopiera ned Anders inlägg – bland annat det han skrev på deras tjugofem-åriga bröllopsdag. Digitaliseringen ger då Britta en chans att inte bara behålla texten själv, utan kan även distribuera den vidare till andra personer som kan vara intresserade av att spara den som minne av Anders. Det ökar alltså möjligheten för flera personer att tillgå samma material av affektionsvärde samtidigt, utan att behöva tvista om saken. Just sådant material av affektionsvärde kan vara svårt att inkludera i ett dödsbo, men om det jämförs med exempelvis gamla brev som kan inkluderas i ett dödsbo som lösöre finns ändå en koppling. Skillnaden blir att det saknas behov av att inkludera digitala texter i dödsboet eftersom dessa kan kopieras ett oändligt antal gånger och därmed distribueras till de intresserade ändå. Dock torde alla av Anders inlägg läggas till dödsboet i beaktande av att

¹²³ Se fotnot 122.

¹²⁴ Facebook Helpcenter, *What will happen to my account if I pass away?*

¹²⁵ Jfr Facebook Helpcenter, *How do I report a deceased person or an account that needs to be memorialized?.*

dessa är en del av hans digitala tillgångar. Vad som senare sker med dessa är upp till den efterlevande som blir tilldelad dessa.

5.4. Instagram

5.4.1. Instagram i Sverige

Instagram är det sociala mediet som ökar mest bland svenska användare. Det sociala mediet har än så länge inte i närheten av lika många användare som Facebook, men idag använder fyrtio procent av de svenska internetanvändarna Instagram, jämfört med sexton procent år 2013.¹²⁶ Instagram tillåter användare att publicera bilder eller videor med en valfri tillhörande kommentar.

5.4.2. Användarvillkor

År 2012 köptes Instagram upp av Facebook för en miljard dollar.¹²⁷ Av den anledningen påminner därför villkoren gällande en avlidens persons Instagram-konto de för ett Facebook-konto. Dock är omfattningen av villkoren betydligt mindre. Även på Instagram är det möjligt att göra kontot till en minnessida eller permanent radera det. En skillnad är att det vid en minnessida endast krävs en dödsannons eller nyhetsartikel för att det ska godkännas, medan det vid en permanent radering krävs den avlidnes födelsebevis och dödsattest samt ett myndighetsbevis att personen som begär det är laglig företrädare för dödsboet.¹²⁸ Detta synes ytterst märkligt med beaktande av att en nyhetsartikel eller dödsannons kan förfalskas utan några större kunskaper inom förfalskning genom exempelvis photoshopping. Har ett konto förändrats till en minnessida kan det inte ändras tillbaka, varför det kan uppstå svårigheter om någon skulle utnyttja detta. Det blir dock snarare en fråga om straffrätt, varför detta lämnas därhän.

Det saknas möjlighet att skapa en legacy contact som efter döden har rätt till en kopia av det material som har delats på Instagram-kontot.¹²⁹ Detta innebär att en efterlevande måste omvandla kontot till en minnessida för att fortsatt ha tillgång till bilderna. Det finns

¹²⁶ IIS, kap. 5, s. 4.

¹²⁷ Dagens Nyheter, *Så mycket betalade Facebook för Instagram*, 2012-09-07. <http://www.dn.se/ekonomi/sa-mycket-betalade-facebook-for-instagram/>.

¹²⁸ Instagrams hjälpcenter, Sekretess- och säkerhetscenter, Rapportera något, *Hur anmäler jag en avlidens persons konto på Instagram?*, https://www.facebook.com/help/instagram/264154560391256?locale=sv_SE (hämtad 2015-12-09).

¹²⁹ Instagrams hjälpcenter, Sekretess- och säkerhetscenter, Rapportera något, *Hur anmäler jag en avlidens persons konto på Instagram? e contrario*.

dock alltid möjligheten att manuellt kopiera ned bilderna. Används dessa endast för privat bruk – och räknas till dödsboet såsom en digital tillgång – torde det inte innebära några upphovsrättsliga problem eftersom äganderätten övergår till den efterlevande som blir tilldelad bilderna.

5.4.3. Anders Instagram-konto

Anders använde främst sitt Instagram-konto för att dela bilder på sitt vardagliga liv. Britta känner inget behov av att låta omvärlden se detta när Anders har gått bort, utan väljer att radera kontot permanent. Detta är hennes fulla rätt att göra, men i samband med detta raderas även digitala tillgångar i form av bilder från dödsboet. För att förhindra att dessa digitala tillgångar då försvinner från dödsboet borde en dödsbodelägare vänta med att radera bilderna till ett arvskifte har skett. På så sätt finns de digitala tillgångarna kvar tills de ha fördelats, varefter den som blivit tilldelad egendomen får hantera på det sätt som den personen önskar – på samma sätt som det fungerar med fysisk egendom.

5.5. Twitter

5.5.1. Twitter i Sverige

Av de utvalda sociala medierna är Twitter det som används i minst utsträckning av svenska internetanvändare, endast tjugotvå procent. Användandet har dock nästan fördubblats på senare år, år 2012 hade tolv procent ett Twitter-konto.¹³⁰ Twitter är en så kallad mikroblogg där användaren skriver inlägg med maximalt etthundrafyrtio tecken. Det går även att dela bilder och videor.

5.5.2. Användarvillkor

Twitter-villkoren skriver tydligt ut att inte vem som helst kan begära att ett konto stängs ned efter användaren har avlidit – det krävs att det är någon legitimerad handhavare av dödsboet eller en medlem av den närmsta familjen.¹³¹

Något som skiljer sig åt från de andra sociala medierna är att det material som ska tas bort – i vilket fall vad gäller bilder och videor – kommer innehållet först granskas av Twitter.

¹³⁰ IIS, kap. 5, s. 6.

¹³¹ Twitter hjälpcenter, *Contacting Twitter about a deceased user or media concerning a deceased family member*, <https://support.twitter.com/articles/87894> (hämtad 2015-12-09).

Är det något som anses nyhetsvärdigt eller av annan anledning ha ett allmänintresse kommer Twitter låta det inlägget finnas kvar. Det anges i villkoren att det därför inte finns möjlighet att tillgodose varje önskemål om radering.¹³² Detta kan anses vara i strid mot rätten till privatliv, men som fastställdes i Google-målet vägs olika rättigheter mot varandra när beslut om radering ska fattas. I fall där information anses ha ett nyhetsvärde innehåller det troligtvis inte personuppgifter, varför argumentet om rätt till privatliv faller.

5.5.3. Anders Twitter-konto

Anders använde Twitter för att följa olika politiker och publicerade emellanåt åsikter om dessa. Britta vill därför stänga ned kontot, hon vill inte att hans åsikter ska ligga kvar och påverka andras uppfattning om hennes avlidne make. Dock får hon svar från Twitter att några skärmdumpar som Anders har publicerat från diverse tidningar kan ha ett allmänintresse och därför inte ska raderas. Detta kan till synes ses som att äganderätten till inläggen övergått till Twitter, men som jag tolkar villkoren har Twitter snarare valt att förhöja vikten av andra internetanvändares rätt till information – speciellt om personen som lagt upp tweeten har gjort den allmän för andra användare att se.¹³³

Frågan blir då om hon istället kan ha rätt att få dessa blockerade från Google för att hindra omvärlden att hitta dessa. Troligtvis är så inte fallet då det är Anders själv som har spridit informationen. González i Google-målet hänvisade snarare till att det var en gammal artikel som lätt kunde skapa fördomar hos de som sökte på hans namn, det var inte han själv som hade lagt ut artikeln. Att rätten till privatliv även skulle inkludera något som personen själv har delat som sin egen åsikt blir enligt min uppfattning något långsökt eftersom andra rättigheter, till exempel rätten till information, inskränks för att personens privatliv ska skyddas. Twitter meddelar att det endast är information med nyhetsvärde som förblir delade på Twitter, varför denna information kan vara av stor vikt för andra internetanvändare.

¹³² Twitter hjälpcenter, *Contacting Twitter about a deceased user or media concerning a deceased family member*.

¹³³ Jfr Twitter hjälpcenter, *About public and protected Tweets*, <https://support.twitter.com/articles/14016> (hämtad 2015-12-09).

5.6. Slutsats

Det kan först och främst konstateras att majoriteten av de sociala medierna placerar den avlidnes och de efterlevandes rätt till privatliv framför övriga internetanvändares rätt till information. I Google-målet vägdes dessa rättigheter mot varandra, men de sociala medierna tycks inte fästa någon större vikt vid detta. Skillnaden är troligtvis att på de sociala medierna har den avlidne själv publicerat innehållet och torde därför behålla rätten att bestämma när det ska tas ned. Undantaget från detta är Twitter, som i sina villkor förbehåller sig rätten att behålla information med nyhetsvärde.

Har dock någon annan användare valt att dela ett inlägg, bild eller tweet kommer inte ens en radering av ursprungskontot ta bort just det inlägget. Det innebär att vissa åsikter eller bilder som personer har delat på ett socialt medium aldrig kommer försvinna – något många borde fundera över innan de publicerar sina innersta tankar, åsikter och fotografier på internet.

Det finns inte heller någon möjlighet att radera information om och bilder på den avlidne som någon annan har publicerat – detta gäller även när personen fortfarande är i livet, så länge inte informationen eller bilden strider mot någon av personens rättigheter. Den delade informationen eller bilden är kopplad till den publicerande personens konto, varför en radering av den avlidne personens konto inte kommer påverka detta – det enda som försvinner är själva länken till den avlidne personen.

De sociala medierna är fullt styrda av sina villkor. Det måste dock ifrågasättas om dessa kan strida mot några av de redan diskuterade rättigheterna. Rätten till privatliv får anses vara uppfylld, då samtliga villkor meddelar ett tillmötesgående vid radering av konton. Dock är Twitter det enda sociala mediet som behåller innehåll med nyhetsvärde – vilket är för att tillgodose övriga internetanvändares rätt till information. I alla andra fall försvinner denna rätt totalt, varför denna rättighet således inskränks. Majoriteten av det som publiceras på sociala medier saknar dock ett informationsvärde, men för att fullt tillgodose att denna rättighet inte inskränks torde en prövning göras vid varje radering. I praktiken skulle detta bli ett väldigt omfattande arbete, varför de sociala medierna, enligt min uppfattning, troligtvis inte kommer åtgärda denna inskränkning av rätten till information för övriga internetanvändare.

Sammanfattningsvis kan det konstateras att det arv som efterlämnas på sociala medier till stor del hanteras av de efterlevande som får göra ett aktivt beslut huruvida detta arv ska fortsätta existera för övriga internetanvändare. Redan i livet finns åtgärder som kan vidtas för att uttrycka sin vilja efter döden, men utan att någon efterlevande agerar kommer informationen förbli tillgänglig. Om det finns något rätt eller fel i frågan hur det ska hanteras är en individuell fråga, men det tycks vara av allmänuppfattning att ett konto på ett socialt medium bör stängas ned efter kontoinnehavaren har avlidit.

6. Avslutande tankar och slutsatser

6.1. Inledning

Vad denna framställning har visat är att den digitala arvsrätten är ett område med mycket utrymme för utveckling. Att fastställa den gällande rätten är inte den lättaste uppgiften eftersom det material som finns att tillgå till största del faller utanför juridiken samt den svenska och EU-rättsliga lagstiftningen.

6.2. De uppställda frågorna

6.2.1. Sammanfattning

Frågorna har genomsyrat de olika kapitlen och ska här försöka sammanfattas för att på så sätt se om en gällande rätt kan urskönjas.

6.2.2. De digitala tillgångarna

Först och främst kan det konstateras att digitala tillgångar kan ha både monetärt och affektionsvärde. Vad som gäller för tillgångar med monetärt värde, såsom bitcoin, är ännu inte prövat, men då valutan är officiellt erkänd av såväl EU och Skatteverket torde dessa kunna ingå i ett dödsbo. Det finns även problem med de vinster som kan finnas hos personer som har spelat, både på internetkasinon och online-spel. Tillgångar med affektionsvärde torde inkluderas i ett dödsbo på samma sätt lösöre med affektionsvärde gör, exempelvis familjeporträtt.

6.2.3. Sociala medier

Det arv som efterlämnas på sociala medier är mer av affektionsvärdekaraktär, då det som delas i regel består av skriven text, bilder eller videor. I avsaknad av närmare lagstiftning styrs detta av de villkor som de olika sociala medierna har. Detta kan bli problematiskt

om dessa villkor strider mot mänskliga rättigheter, exempelvis rätten till privatliv. Om företagen helt får bestämma hur förfarandet ska regleras, utan lagstiftning som styr detta, kan sådana rättigheter negligeras i strävan efter att publicera så mycket information som möjligt.

Google-målet kan egentligen inte fästas större vikt vid, eftersom det endast berör sökmotorers ansvar gällande personuppgifter, men det visar ändå att det finns en möjlighet att låta internet glömma, något som efterlevande kan ha ett intresse av för att minska utomståendes möjligheter att få information om en avlidens privatliv.

6.2.4. Andra rättsordningar

Andra rättsordningar har i många fall lika knapphändig lagstiftning som Sverige, men i USA har en ny tjänst med så kallade ”digitala testamenten” utfärdats för att underlätta för de efterlevande vad som ska göras efter personen avlider. En sådan tjänst är inte begränsad till sociala medier och e-mailkonton, utan även de monetära tillgångar som kräver lösenord kan registreras i ett sådant ”testamente”. Dessutom kan personen ange vad denne önskar hända med de olika konton som finns. Självklart behöver inte detta vara en tjänst hos en utomstående hemsida, som det finns flertalet av i USA, utan kan vara ett dokument personen skriver hemma och bifogar till ett testamente angående de fysiska tillgångarna. Nedan är ett exempel på hur Anders utformade ett sådant dokument.¹³⁴

¹³⁴ Hämtat och översatt från Carroll, E./Romano, J., a.a., s. 147. OBS! Notera att samtliga adresser och inloggningsuppgifter endast är fiktiva för att demonstrera ett exempel.

Tabell 1.

TILLGÅNG		ÅTKOMST			ÖNSKAN	
Namn	Innehåll	Adress	Användarnamn	Lösenord	Instruktion	Mottagare
Facebook	Status-uppdateringar, bilder	www.facebook.com	a.andersson@gmail.com	FBaa1	Permanent radera efter nedkopiering	Britta, Carl och Doris Andersson
Instagram	Bilder	www.instagram.com/a.andersson	a.andersson	IGaa1	Permanent radera	Ingen
Twitter	Tweets	www.twitter.com/a.andersson	a.andersson	Taa1	Permanent radera	Ingen
Bitcoin	Motsvarande 10 000 SEK	På hårddisken	a.andersson	BCaa1	Växla till SEK	Till dödsboet

Ett dokument som ovan ger de efterlevande en chans att utföra de åtgärder som den avlidne önskat. Dock saknar detta dokument någon rättslig verkan, det är inte att likställa som ett testamente. För att garantera att dessa digitala tillgångar mottas av den önskade efterlevande bör personen även skriva in önskningarna i det fysiska testamentet och endast se ett dokument som Tabell 1 som en bilaga.

Det kan i samband med detta konstateras att det saknas gällande rätt inom området. Kanske är det ett så pass nytt fenomen att det är svårt att förutse hur problematiken kommer att uppstå, kanske är arvsrätten ett område med föräldrad lagstiftning och allmänvilja att förändra den saknas. Dock finns det sätt att kringgå problematiken genom att förbereda sina efterlevande redan i livet med vad som önskas ska ske med det digitala arvet och reglera detta i ett testamente i enlighet med de existerande testamentesreglerna.

6.2.5. Det digitala arvet efter Anders

Exemplet med Anders finns i denna uppsats för att demonstrera att det här är ett problem som går utöver den juridiska världen – vanliga människor påverkas och kan komma att behöva ifrågasätta detta. Nu var just Anders en person som hade kunskap om problemet, vilket de flesta inte har. Genom detta visas att det genom enkla medel går att förbereda sina efterlevande inför det digitala arv som efterlämnas – för att på så sätt täcka upp för den alltmer obsoleta lagstiftningen.

6.3. Åtgärder

Frågan om digital arvsrätt berör nästan hela den svenska befolkningen. Med det i åtanke, och något som verkar vara en ovilja att modernisera den svenska arvsrätten, krävs att mer information om detta når alla internetanvändare – framför allt den yngre generationen. Att detta skulle vara ett ämne att diskutera redan i grundskolan känns inte främmande, många barn i den åldern är redan aktiva på olika sociala medier.¹³⁵ Dessutom spelar hälften av pojkarna i den åldern online-spel, av flickorna en fjärdedel.¹³⁶

Ur lagstiftningssynpunkt skulle det behövas en definition av digitala tillgångar och hur dessa ska hanteras. Dessutom saknas helt information om äganderätt till sådana – ska de definieras som giftorättsgods eller enskild egendom vid en bodelning. Detta har betydelse vid kvotberäkningen för efterarv till gemensamma bröstarvingar. Även om villkor till olika internetkonton ofta hjälper dödsbodelägare vore det bra om detta även kunde erkännas av den svenska rätten, framför allt i de fall där dödsbodelägare saknas. Med detta menas inte att den svenska rätten inte godkänner villkor, utan att det inte finns något förfarande som har godkänt vad som har skrivits i villkoren. Det skulle behövas en offentlig utredning eller liknande för att kontrollera att dessa villkor överensstämmer med den gällande svenska rätten, för att på så sätt förtydliga för svenska användare att villkoren är tillförlitliga och inte strider mot flertalet rättigheter. Många sociala medier har svenska filialer, varför svensk lagstiftning skulle gälla, utan att tvist behöver väckas i USA.

Att förenkla och förtydliga användarvillkoren för internettjänster skulle kunna vara en annan väg att gå, men det är inte säkert att det skulle hjälpa personer att reflektera över vad de egentligen lägger ut på internet. I dagens samhälle har det nästan blivit en norm att bara godkänna villkoren utan att läsa dem. Det är därför viktigt att skapa debatter, inte bara för barn, utan för alla åldersgrupper. Förhoppningsvis leder det till en extra eftertanke, även om Google-målet öppnade upp för blockering av personuppgifter är det av stor vikt att komma ihåg – internet glömmer aldrig, inte ens efter döden.

¹³⁵ IIS, kap. 5, s. 2 ff.

¹³⁶ IIS, kap. 7, s. 11.

Källförteckning

Svenska juridiska källor

Författningar

Europaparlamentets och rådets direktiv 2009/110/EG av den 16 september 2009 om rätten att starta och driva affärsverksamhet i institut för elektroniska pengar samt om tillsyn av sådan verksamhet, om ändring av direktiven 2005/60/EG och 2006/48/EG och om upphävande av direktiv 2000/46/EG.

Europaparlamentets och rådets direktiv 95/46/EG av den 24 oktober 1995 om skydd för enskilda personer med avseende på behandling av personuppgifter och om det fria flödet av sådana uppgifter.

Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 650/2012 av den 4 juli 2012 om behörighet, tillämplig lag, erkännande och verkställighet av domar samt godkännande och verkställighet av officiella handlingar i samband med arv och om inrättandet av ett europeiskt arvsintyg.

Europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna.

Lagen (1937:81) om internationella rättsförhållanden rörande dödsbo.

Regeringsformen (1974:152).

Rådets förordning (EG) nr 44/2001 av den 22 december 2000 om domstolsbehörighet och om erkännande och verkställighet av domar på privaträttens område.

Rådets förordning (EG) nr 2201/2003 av den 27 november 2003 om domstols behörighet och om erkännande och verkställighet av domar i äktenskapsmål och mål om föräldraansvar samt om upphävande av förordning (EG) nr 1347/2000.

Äktenskapsbalken (1987:230).

Ärvdabalken (1958:637).

Litteratur

Bogdan, Michael, *Svensk internationell privat- och processrätt*, 8:1 u., Norstedts Juridik AB, Visby, 2014.

Brattström, Margareta/Singer, Anna, *Rätt arv*, 4 u., Iustus Förlag AB, Uppsala, 2015.

Frydinger, David, *Varför har man egentligen rätt att bli glömd av Google? – en analys personuppgiftsrättens normativa logik*, SvJT 2015 s. 835-861.

Saldeen, Åke, *Arvsrätt – en lärobok om arv, boutredning och arvskifte*, 2 u., Iustus Förlag AB, Uppsala 2001.

Sandgren, Claes, *Rättsvetenskap för uppsatsförfattare*, 3:1 u., Norstedts Juridik AB, Poland, 2015.

Walín, Gösta/Lind, Göran, *Kommentar till ärvdabalken I*, 6 u., Norstedts Juridik AB, Zeteo, 2014.

Walín, Gösta/Lind, Göran, *Kommentar till ärvdabalken II*, 6 u., Norstedts Juridik AB, Zeteo, 2014.

Offentligt tryck

Förslag till EUROPAPARLAMENTETS OCH RÅDETS FÖRORDNING om behörighet, tillämplig lag, erkännande och verkställighet av domar och officiella handlingar i samband med arv och om inrättandet av ett europeiskt arvsintyg, KOM(2009) 154 slutlig, 2009/0157 (COD), {SEK(2009) 410}, {SEK(2009) 411}.

Skatteverkets skrivelse Dnr 131 212709-14/111, *Beskattning av bitcoin och andra s.k. virtuella valutor i inkomstslaget kapital*.

Rättsfall

EU-domstolen

Mål C 131/12, Google Spain SL, Google Inc. mot Agencia de Protección de Datos (AEPD), Mario Costeja González, 2014-05-13.

Mål C-264/14, Skatteverket mot David Hedqvist, 2015-10-22.

Hovrätt

Mål nr. B 1671-14 hovrätten över Skåne och Blekinge 2014-07-29.

Mål nr. B 2073-14 hovrätten över Skåne och Blekinge 2014-09-19.

Mål nr. B 666-15 hovrätten för nedre Norrland 2015-07-29.

Tingsrätt

Mål nr. B 73-13 Malmö tingsrätt 2015-11-06.

Icke-juridiska källor

Amerikanska rättsartiklar

FindLaw, *Inheritance law and your rights*,

<http://estate.findlaw.com/wills/inheritance-law-and-your-rights.html> (hämtad 2015-12-09).

FindLaw, *What happens if you die without a will*,

<http://estate.findlaw.com/wills/what-happens-if-i-die-without-a-will-.html>.

HG.org, *Do children have the right to inherit*,

<http://www.hg.org/article.asp?id=36262> (hämtad 2015-12-09).

HG.org, *Inheritance laws*,

<http://www.hg.org/article.asp?id=36138> (hämtad 2015-12-09).

Legal Information Institute, *Community Property with Right of Survivorship*,

https://www.law.cornell.edu/wex/community_property_with_right_of_survivorship (hämtad 2015-12-09).

Legal Information Institute, *Probate court*,

https://www.law.cornell.edu/wex/probate_court (hämtad 2015-12-09).

Legal Information Institute, *Intestate succession*,

https://www.law.cornell.edu/wex/intestate_succession (hämtad 2015-12-09).

Artiklar

Dagens Industri, *Bitcoin klassas officiellt som en handelsvara*, 2015-09-18.

<http://www.di.se/artiklar/2015/9/18/bitcoin-klassas-officiellt-som-en-handelsvara/>.

Dagens Nyheter, *Så mycket betalade Facebook för Instagram*, 2012-09-07.

<http://www.dn.se/ekonomi/sa-mycket-betalade-facebook-for-instagram/>.

Elmsjö, Henrik, Tech world, *VMworld 2015 går i molnens tecken – här är alla nyheter*, 2015-10-15

<http://techworld.idg.se/2.2524/1.639720/vmworld-2015-i-molnets-tecken/sida/2/sidan-2>.

Harrison, Dick, Populär Historia, *Invandringen till Sverige*, 2009-08-21.

<http://www.popularhistoria.se/artiklar/invandringen-till-sverige/>.

Larsson, Peter, ComputerSweden, *Nu ska molnen standardiseras*, 2009-01-13.

<http://computersweden.idg.se/2.2683/1.204065/nu-ska-molnen-standardiseras?queryText=molntj%C3%A4nst>.

Mosesson, Måns, Dagens Nyheter, *Internet glömmer aldrig – eller*, 2015-09-25.
<http://www.dn.se/livsstil/internet-glommer-aldrig-eller/>.

Neuman, Ricki, Svenska Dagbladet, *Digital död får ny webbtjänst*, 2010-01-11.
<http://www.svd.se/digital-dod-far-ny-webbtjanst>.

Westin, Josefin, Aftonbladet, *Kan inte avsluta döda mammans Facebook-konto*, 2012-05-10.
<http://www.aftonbladet.se/nyheter/article14803129.ab>.

Exempelreferenser

Bitcoin.se, *Hur började det?*,
<http://www.bitcoin.se/hur-borjade-det/> (hämtad 2015-12-09).

Bitcoin.se, *Plånböcker*,
<http://www.bitcoin.se/planbocker/> (hämtad 2015-12-09).

Brottsoffermyndigheten, *Vad ska jag begära i skadestånd?*,
<http://www.brottsoffermyndigheten.se/ersattning/skadestand/vad-ska-jag-begara-i-skadestand>.

Counter-Strike, *About CS:GO*,
<http://blog.counter-strike.net/index.php/about/> (hämtad 2015-09-23).

Elgiganten, sökning *Foto och video*,
http://www.elgiganten.se/catalog/se_foto_video/foto-video (hämtad 2015-11-01).

EU:s officiella hemsida, *EU-länderna*,
http://europa.eu/about-eu/countries/member-countries/index_sv.htm (hämtad 2015-10-11).

EU:s officiella hemsida, *Europeiska unionens historia: 1945-1959*,
http://europa.eu/about-eu/eu-history/1945-1959/index_sv.htm (hämtad 2015-10-11).

Everplans, *State-by-State Digital Estate Planning Laws*,
<https://www.everplans.com/articles/state-by-state-digital-estate-planning-laws> (hämtad 2015-12-09).

Internetstiftelsen i Sverige, *Svenskarna och internet – 2015 års undersökning av svenska folkets internetvanor*,
http://www.iis.se/docs/Svenskarna_och_internet_2015.pdf (hämtad 2015-12-09).

Johansson-Sundelius, Carl, FZ, *Köp Counter-Strike-vapen för 55 000 kr*, 2014-12-09.
<http://www.fz.se/artiklar/nyheter/20141209/kop-counter-strike-vapen-for-55-000-kr>.

Migrationsverket, *Historik*,
<http://www.migrationsverket.se/Om-Migrationsverket/Fakta-om-migration/Historik.html> (hämtad 2015-10-08).

Nationalencyklopedin, *affektionsvärde*. <http://www.ne.se.ezp.sub.su.se/uppslagsverk/encyklopedi/lång/affektionsvärde> (hämtad 2015-10-28).

Nationalencyklopedin, *tillgång*.
<http://www.ne.se.ezp.sub.su.se/uppslagsverk/encyklopedi/lång/tillgång> (hämtad 2015-10-21).

Netonnet, sökning *Foto och video*,
<https://www.netonnet.se/art/foto> (hämtad 2015-11-01).

Onlinekasino.se, *Kasino-topplista*,
<http://www.onlinekasino.se/> (hämtad 2015-09-17).

Trafikskadenämnden, *Tabeller*,
<http://www.trafikskadenamnden.se/Tabeller/>.

Tyda.se, sökning *community property*,
<http://tyda.se/search/community+property?lang%5B0%5D=en&lang%5B1%5D=sv>
(hämtad 2015-10-12).

Webwill, nedlagd hemsida,
<http://www.webwill.se/>.

Villkor

Sociala medier

Facebook Helpcenter, *How do I report a deceased person or an account that needs to be memorialized?*,
<https://www.facebook.com/help/150486848354038> (hämtad 2015-12-09).

Facebook Helpcenter, *What data can a legacy contact download?*,
<https://www.facebook.com/help/408044339354739> (hämtad 2015-12-09).

Facebook Helpcenter, *What is a legacy contact?*,
<https://www.facebook.com/help/1568013990080948> (hämtad 2015-12-09).

Facebook Helpcenter, *What's the difference between deactivating and deleting my account?*,
<https://www.facebook.com/help/125338004213029> (hämtad 2015-12-09).

Facebook Helpcenter, *What will happen to my account if I pass away?*,
<https://www.facebook.com/help/103897939701143> (hämtad 2015-12-09).

Google Drive, övergripande information om tjänsten,
https://www.google.com/intl/sv_SE/drive/ (hämtad 2015-12-09).

Google-support, *Begäran om borttagning av sökresultat enligt europeisk dataskyddslag*,
https://support.google.com/legal/contact/lr_eudpa?product=websearch&hl=sv (hämtad 2015-12-09).

Google, Accounts, *Submit a request regarding a deceased user's account*,
<https://support.google.com/accounts/contact/deceased?hl=en> (hämtad 2015-12-09).

Instagrams hjälpcenter, Sekretess- och säkerhetscenter, Rapportera något, *Hur anmäler jag en avliden persons konto på Instagram?*,
https://www.facebook.com/help/instagram/264154560391256?locale=sv_SE (hämtad 2015-12-09).

Microsoft, Windows, Användarvillkor, *Närmast anhörig-process för outlook.com*,
<http://windows.microsoft.com/sv-se/outlook/next-of-kin> (hämtad 2015-12-09).

Twitter hjälpcenter, *Contacting Twitter about a deceased user or media concerning a deceased family member*,
<https://support.twitter.com/articles/87894> (hämtad 2015-12-09).

Twitter hjälpcenter, *About public and protected Tweets*,
<https://support.twitter.com/articles/14016> (hämtad 2015-12-09).

Spel

LeoVegas, *Allmänna villkor*,
<https://www.leovegas.com/sv> (hämtad 2015-10-11).

Stears abonnentavtal, *Steam subscriber agreement*,
http://store.steampowered.com/subscriber_agreement/ (hämtad 2015-12-09).

Unibet, *Regler och villkor*,
<https://se.unibet.com/general-info/terms> (hämtad 2015-12-09).

Vera&John, *Terms and Conditions*,
<https://www.verajohn.com/sv/about/terms-and-conditions> (hämtad 2015-10-11).

Övriga källor

Carroll, Evan/Romano, John, *Your Digital Afterlife: When Facebook, Flickr and Twitter Are Your Estate, What's Your Legacy?*, New Riders, Berkeley CA, 2011.